PSALMUS LX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem, ipsi David in doctrinam,* 2. *Cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.*

3. Deus, repulisti nos, et destruxisti nos: iratus es, et misertus es nobis.

4. Commovisti terram, et conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

5. Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus:

Ut liberentur dilecti tui: 7. salvum fac dextera tua, et exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: lætabor, et partibor Sichimam, et convallem tabernaculorum metibor.

9. Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraim fortitudo capitis mei.

Juda rex meus, 10. Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?

12. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

V. s. H. — *Victori, pro liliis testimonium, et humilis simplicis David ad docendum, quando pugnavit adversus Syriam Mesopotamiæ, et adversus Syriam Soba: et reversus est Joab, et percussit Edom in valle Salinarum duodecim millia.*

Deus, projecisti nos, scidisti: iratus convertisti nos.

Commovisti terram, et disrupisti eam: sana contritiones ejus, quoniam commota est.

Ostendisti populo tuo duritiam: potasti nos vino consopiente.

Dedisti metuentibus [al. *timentibus*] te signum, ut fugerent a facie arcus. SEMPER.

Ut liberentur amici tui: salva dextera tua, et exaudi me.

Deus locutus est in sanctuario suo: lætabor, dividam Sichimam, et vallem Soccoth dimetiar.

Meus est Galaad, et meus est Manasse, et Ephraim fortitudo capitis mei:

Juda legifer meus: Moab olla lavacri mei.

Super Idumæam incedam calceamento meo: mihi Palæstina fœderata est.

Quis deducet me ad civitatem munitam, quis deducet me usque ad Idumæam?

Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non egredieris, Deus, in exercitibus nostris?

Da nobis auxilium de [al. *in*] tribulatione: vana est enim salus ab homine.

In Deo faciemus virtutem, et ipse conculcabit tribulantes nos.

Argumentum. — Strophæ tres, quatuor constantes versiculis: vers. 3-6, quæ civitati nostræ inflixisti vulnera, sanasti, o Jova; vers. 7-10. qui terram sanctam una cum terris adjacentibus nostram esse jussisti; vers. 11-14, te duce iterum vincemus. De carminis tempore et occasione vide not. ad vers. 2.

1. Præcentori, super lilium, revelatio, carmen mysticum Davidis, ad docendum,
2. Cum debellavit Aramum duorum fluviorum et Aramum Tsobæ, et reversus est Joabus et percussit Edomæos in valle Salis, duodecim millia *virorum*.

3. Deus, *quondam* repulisti nos, fregisti nos,
iratus fuisti, *nunc* reducis (temetipsum, vel spiritum, i. e. robur) nobis.

15. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum; si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, et exultabo mane misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, et refugium meum, in die tribulationis meæ.

18. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es; Deus meus, misericordia mea.

Et convertantur ad vesperam, latrent ut canis [al. *canes*], et circumeant civitatem.

Ipsi vagabuntur ut comedant, et cum saturati non fuerint, murmurabunt.

Ego autem cantabo imperium tuum, et laudabo mane misericordiam tuam:

Quoniam factus es fortitudo mea [*h. susceptor meus*], et refugium in die tribulationis meæ.

Virtutem meam tibi cantabo [*h. fortitudo mea tibi psallam*], quoniam Deus adjutor [*h. susceptor*] meus, Deus misericordia mea.

Argumentum. — Preces continet pro sui conservatione ab hostibus impiis, qui vatem sine causa persequerentur et perdere studerent. His igitur hominibus perditissimis pœnas divinas imprecatur, sibi vero defensionem et liberationem ex omnibus periculis fiducia certa in Deum nixus pollicetur. Tempus et occasio carminis indicata est vers. 1. Hodiernos interpretes, qui titulo fidem negant, censentque Psalmum hunc editum esse post exilium Babylonicum (*Neh.* III, 33 seq., IV, 1 seqq.), bene confutat Hengstenberg. Strophæ quatuor, quarum prima et tertia in fine appositum habent *selah*, secunda et quarta vero ab eodem versu incipiunt, eodemque terminantur: vers. 2-6, 7-10, 11-14, 15-18. Historia legitur I *Sam.* XIX, 11.

1. Præcentori, *ne disperdas*, Davidis carmen mysticum, cum misit Saulus *emissarios*, et custodirent domum, ut interficerent eum.

2. Libera me ab hostibus meis, mi Deus,
ab adversariis meis tutum me præsta:
3. Libera me ab operantibus iniquitatem,
et ab hominibus sanguinolentis salva me.
4. Nam ecce insidiantur animæ (vitæ) meæ;
congregantur adversum me feroces:
non *ob* delictum meum, nec peccatum meum, Jova.
5. Absque culpa *mea* incurrunt *in me* et constituunt se (aciem):
surge (vel *evigila*) in occursum meum, et vide *res meas afflictas*.
6. Tu vero, Jova Domine, *Deus* exercituum, Deus Israelis,
expergiscere ad puniendum omnes gentes;
ne parcas ulli proditorum pessimorum.

7. Revertebant nocte,
fremebant instar canum,
et circumibant urbem.
8. Ecce effundebant ore suo *nequitiæ verba*,
gladii (sermones aculeati) super labia eorum:
nam (aiunt) quis audit *nos*?
9. Tu vero, Jova, rides eos;
subsannas omnes gentes.
10. Ad robur ejus (Jovæ), ad te, *inquam*, attende,
nam Deus *est* arx mea.

11. Deus meus gratia sua præveniet me,
Deus videre me faciet inimicos meos.
12. Noli interficere eos *penitus*, ne obliviscatur populus *tanti beneficii*;

vagari eos fac potentia tua, et deturba eos *e suis sedibus*,
tu clypeus noster, Domine.
13. Peccatum oris eorum, sermonemque labiorum eorum *quod attinet*,
et (sic) capiantur in fastu suo,
et propter maledictiones, et propter mendacia, quæ enarrant.
14. Consume in ira, consume, et non sint,
et sciant Deum esse Dominum in Jacob
usque ad limites terræ.

15. Et revertebant nocte,
fremebant instar canum,
et circumibant urbem.
16. Ipsi vagabantur ad vorandum (me),
si non fuerint saturati, at tamen quærendo pernoctaverunt.
17. Ego vero canam potentiam tuam,
et celebrabo mane gratiam tuam,
quod fuisti arx mihi,
et refugium quum versarer in angustiis.
18. Robur meum, tibi canam,
nam Deus arx mea *est*, Deus meus benignus.

NOTÆ.

Vers. 4. *Congregantur* : Maurer, *delitescunt*, insidias ponunt. — Vers. 5. *Constituunt se*, propr. *firmant se*. — Vers. 6. Nomen *goim* hic Davidis adversariorum denotat, *q. d.* Tu, qui in totas gentes soles animadvertere, nec hisce parcas sceleratis : conf. infra vers. 9, et *Ps.* LVI, 8. — Vers. 7. *Revertebant*, me in domo mea non invento. Evaldus et Maurer, *redeunt vespere*, quovis vespere me quærendo adveniant, *ululantes canum instar circumeunt urbem*, ut me capiant ; Hengstenberg, *revertentur vespere, frement instar canum, et circumibunt urbem*, ut similitudo desumpta sit a canibus famelicis, qui toto die discurrunt, nec cibum quæsitum invenient. — Vers 10. Ita Maurer : nil enim, ait, apud Hebræorum vates frequentius subita personarum mutatione. Alii tamen cum veterum plerisque legunt יעו, coll. vers. 18, hoc sensu : *Robur meum*, i. e. animam, *spem* meam *ad te custodio*; Ewaldus, *præsidium meum* tu es, *ad quod respicio*. — Vers. 11. *Deus meus*, etc. Secundum Keri vertendum esset, *Deus gratiæ meæ. Videre*, cum voluptate. — Vers. 13. Hengstenberg, *peccatum oris ipsorum* est omne *verbum labiorum ipsorum*. Vulgati sensus : Propter sua scelera fient fabula mundi, legendo *iesoupharou*. — Vers. 14. *Dominum... usque ad limites terræ*; alii, *sciant... usque ad*, etc. — Versiculos 15-16 Hengstenberg vertit per futurum, *et revertentur*, etc.; Maurer vero per optativum, *et redeant*, etc. Vide notata vers. 7. — Vers. 16. Hengstenberg, *ipsi errabunt ad cibum : si non sint saturati, et* (tamen) *sic* (insaturati) *pernoctabunt*. Maurer, *vagentur isti ad vorandum*, prædatum exeant! *profecto satiabuntur*, strage puta, *et pernoctabunt*, noctem transigent supremam. — Vers. 17. *Mane*, ait Maurer et Hengstenberg, opponitur τῷ *vespere* vers. 15. — Vers. 18. *Benignus*, propr. *misericordiæ meæ*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ne disperdas, *David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.*

Ex hoc titulo colligitur occasio scribendi Psalmum præsentem. Scribitur enim, lib. I *Reg.* cap. XIX, missos fuisse satellites a Saule, qui custodirent domum David, ne forte noctu effugeret, ut eum mane facto interficerent : sed

Davidem, conjugis suæ consilio et auxilio, per fenestram noctu demissum aufugisse. Scribit igitur in hoc Psalmo David orationem, quam imminente tam ingenti periculo fudit ad Deum ; et simul prædicit, ut solet, perditionem inimicorum suorum. S. Augustinus et Theodoretus volunt Davidem figuram Christi fuisse : Christus enim in sepulcro, quasi in domo, custodiebatur a satellitibus, ut impediretur ejus resurrectio, et proinde etiam prædicatio Apostolorum, et ædificatio Ecclesiæ, quæ corpus est Christi. Sed Christus resurrexit non aperto sepulcro, relictis sindonibus, et David evasit relictis in lecto pellibus caprinis. Potest etiam totus Psalmus commode explicari generatim de impiis persequentibus justos, et impiorum exitio, ac justorum liberatione. Solet enim David occasione afflictionum suarum concionari in universum de afflictionibus et consolatione justorum, et malitia ac suppliciis iniquorum. Quæ etiam causa est cur Ecclesia frequentet assidue Psalmodiam ; quod non tam accurate faceret, si de solo Davide plerique Psalmi intelligendi essent.

EXPLICATIO PSALMI.

1. ERIPE ME DE INIMICIS MEIS, DEUS MEUS, ET AB INSURGENTIBUS IN ME LIBERA ME.

Vox est Davidis in propria domo, quasi in carcere detenti, obsidentibus eum satellitibus Saulis : vox item est Christi in sepulcro jacentis, custodibus adhibitis : vox denique est cujuscumque justi in mortis periculo constituti.

2. ERIPE ME DE OPERANTIBUS INIQUITATEM, ET DE VIRIS SANGUINUM SALVA ME.

Hæc est explicatio versiculi superioris : quos enim dixit ibi *inimicos suos*, hic dicit, *operantes iniquitatem* ; justi enim non alios habent inimicos, nisi iniquos ; neque alia est causa inimicitiæ ipsorum, nisi quia illi iniqui sunt, isti justi ; et quos ibi dixit, *insurgentes in se*, hic dicit, *viros sanguinum*, id est, viros homicidas, et qui insurgunt in proximum, ut ejus sanguinem fundant.

3. QUIA ECCE CEPERUNT ANIMAM MEAM, IRRUERUNT IN ME FORTES.

Reddit rationem cur dixerit, « salva me, » vel « eripe me, » quia videlicet in maximo discrimine vitæ amittendæ versabatur. Erat enim quasi fera inter rete conclusa, et comprehensa, et jamjam interficienda : quod explicat clarius vox græca ἐπήρεασαν, id est, *venati sunt animam meam*, quod etiam satis congruit cum hebraica ארבו arebu, quam S. Hieronymus vertit, *insidiati sunt animæ meæ*. Ergo illud, quod in nostra editione legimus, *ceperunt animam meam*, non significat, *acceperunt vitam meam, neque occiderunt*, sed *comprehenderunt me*, sive captivum me ceperunt. « Et irruerunt in me fortes, » id est, viri potentes, qualis erat rex Saul, Abner dux militiæ, et similes, in me impetum fecerunt : quod dicit, ut ostendat persecutionem suam non esse paucorum satellitum a quibus tunc obsidebatur, sed regis potentissimi, qui alios satellites ac milites ad eum occidendum mittere poterat.

4. NEQUE INIQUITAS MEA, NEQUE PECCATUM MEUM, DOMINE : SINE INIQUITATE CUCURRI, ET DIREXI.

Si ad personam Davidis hæc referantur, non significant nullum fuisse in Davide peccatum absolute, sed non fuisse peccatum adversus regem, ut ab illo ejus calumniabantur. At si referantur ad Christum, absolute verissima sunt : Christus enim « peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, » ut scribit B. Petrus I *Epist.* II. Ait igitur : « Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine, » id est, irruerunt in me fortes, et tamen nulla est iniquitas, nulla injustitia, neque peccatum aliud adversus eos a me patratum, ut causam persequendi me habeant. Ego enim « sine iniquitate cucurri, » id est, cursum vitæ hucusque peregi sine ulla ipsorum offensione. « Et direxi, » id est, rectum cursum instituti, non declinavi, ad dexteram, id est, aucupandos favores potentiorum ; neque ad sinistram, ut opprimerem pauperes et humiles. In hebræo habetur in tertia persona, *cucurrerunt, et direxerunt*, id est, inimici mei cucurrerunt adversum me, et direxerunt acies suas, ut me occiderent. Sed Septuaginta interpretes aliter legerunt verba hebraica, et facilis fuit mutatio, cum prima persona et tertia non differant, nisi in ultima terminatione. Sed res non est magni momenti.

5. EXURGE IN OCCURSUM MEUM, ET VIDE : ET TU DOMINE DEUS VIRTUTUM, DEUS ISRAEL,

6. INTENDE AD VISITANDAS OMNES GENTES ; NON MISEREARIS OMNIBUS QUI OPERANTUR INIQUITATEM.

Dixerat, *cucurri, et direxi* : qui autem dirigit cursum suum, sine dubio ad Deum currit, ad quem omnia bona, ut ad finem ultimum diriguntur. Ait igitur : Ego bene operando ad te cursum meum direxi ; tu igitur vicissim me protegendo, mihi occurre, atque ad me cursum auxilii tui dirige, et vide de proximo periculum meum, considera afflictionem meam ; neque potes excusare impotentiam, vel ignorantiam ; nam « Dominus » et « Deus virtutum » es ; atque ut Dominus, omnia potes, ut Deus, omnia vides, ut Deus virtutum, exercituum, non solum per te, sed etiam per angelos, et quaslibet alias creaturas me juvare potes, quia tibi omnia militant ; denique « tu es Deus Israel, » proinde Israelitas, ut proprius eorum Deus ex fœdere cum patribus nostris inito protegere debes. « Intende ad visitandas omnes gentes, » id est, adveniat aliquando dies universalis judicii tui ; « et tunc non misereris omnium operantium iniquitatem, » id est, nullius operantis iniquitatem misereris, sed omnes pro meritis puniar. Hæc videntur accipienda prophetice potius, quam per modum imprecantis, ut

sensus sit : Veniet aliquando magna illa visitatio omnium gentium, in qua redibunt omnes Deo summo Judici rationem factorum suorum ; et tunc Deus nullius impii miserebitur, sed omnes malos male perdet. Atque ex hac explicatione cessat quæstio, quam S. Augustinus movet, quomodo verum sit, quod hic dicitur : « Non misererис omnibus qui operantur iniquitatem, » cum constet Deum misertum esse ipsius Davidis operantis iniquitatem adulterii et homicidii, et S. Petri ipsum Christum negantis, et S. Pauli Ecclesiam persequentis. Cessat, inquam, ista quæstio, quoniam Deus miseretur operantium iniquitatem, non ut Judex, sed ut Pater misericordiarum, dum operantes iniquitatem misericorditer convertit ad pœnitentiam. David autem hoc loco loquitur de Deo, ut Judex est, « qui reddet unicuique secundum opera sua, » *Matth.* XVI; ac præsertim in ultimo judicio nullius impii, vel iniqui miserebitur.

7. CONVERTENTUR AD VESPERAM, ET FAMEM PATIENTUR UT CANES : ET CIRCUIBUNT CIVITATEM.

Pergit explicare miseram conditionem iniquorum in novissimo die. « Ipsi enim convertentur ad vesperam, » id est, finito die in quo fructuose converti licebat, nimisque sero sapere incipient, et pœnitentiam agere nihil eis profuturam, de quibus dicitur *Sap.* V : « Pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes. » « Et famem patientur ut canes, » famem utique justitiæ, quam esuriere nequaquam quando tempus erat, vel famem qualiscumque consolationis et quietis ; « et circuibunt, » ut canes famelici, « civitatem Dei, » id est, electorum cœtum : respicient enim ad omnes, si quo modo apud aliquem misericordiam invenire possint, sed non invenient ; nemo enim Sanctorum in illa die miserebitur operantium iniquitatem. Erit autem hæc digna retributio, quoniam in hac vita viri iniqui « conversi sunt ad vesperam, » id est, ad tenebras noctis, non ad lucem diei ; « et famem passi sunt, » ut canes, id est, famelici fuerunt carnalium delectationum, quæ si comparentur ad spiritualia, cibi sunt corrupti, ac putridi, et canum proprii ; et ideo circuierunt civitatem, nam extra civitates in fossis murorum projici solent cadavera equorum, aliorumque animantium immundorum, quæ non ab hominibus, sed a canibus devorantur. Hunc locum alii exponunt de reversione satellitum ad vesperam, ut noctu Davidem in domo sua raperent, et instar canum vitam ejus devorarent. Alii de conversione Judæorum circa finem mundi, juxta illud Apostoli *Rom.* XI : « Cæcitas ex parte cecidit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret. » Alii de conversione eorumdem Judæorum ad vesperam, id est, post mortem Christi, qui famem passi sunt, sicut canes, id est, sicut gentiles, et simul saturati sunt ad prædicationem Apostolorum, et tum ipsi quoque circumierunt civitatem docendo et prædicando ; quæ est expositio S. Augustini. Alii de reversione Judæorum in Palæstinam, post eversionem civitatis suæ Jerusalem, qui famem patiebantur pristinæ felicitatis et cæremoniarum legalium, et circuibant eversam civitatem, si quo modo eam reædificare possent. Nos lectori judicium relinquimus

8. ECCE LOQUENTUR IN ORE SUO, ET GLADIUS LABIIS EORUM : QUONIAM QUIS AUDIVIT?

Revertitur ad malitiam iniquorum : vicissim enim loquitur Propheta nunc de culpa, nunc de pœna impiorum. « Ecce, » inquit qui me quærunt ad necem, « loquentur in ore suo, » id est, submissa voce inter se loquentur, ut vix ex ore sonus egrediatur. « Et gladius in labiis eorum, » et verba ipsorum quasi gladius erunt, quoniam de nece inter se consultabunt. Secure autem inter se loquentur, « quoniam » dicent : « Quis audivit ? » id est, nemo audivit, secretus erit sermo.

9. ET TU, DOMINE, DERIDEBIS EOS ; AD NIHILUM DEDUCES OMNES GENTES.

Illi putant se non audiri, quando inter se secreto consultant, et putant se magna facturos ; « sed tu, Domine, » cui nihil est occultum, « deridebis eos, » tanquam vanos, qui nosti eorum consilia, et impedire conatus ipsorum nullo negotio potes, nec solum inimicos meos deridebis, sed etiamsi omnes gentes cum illis conjungerentur, eas quoque contemneres, et nihili faceres. Ubi illud, *ad nihilum deduces*, in hebræo est, *subsannabis*, ut sit fere idem cum *deridebis*. In græco est ἐξουδενώσεις, *pro nihilo duces*, quod in idem recidit. Itaque ut nostra latina editio cum textibus originalibus conveniat, sic explicandum est illud : *Ad nihilum deduces*, id est, pro nihilo habebis, sive ad nihilum deduces in mente tua, quia tanquam nihilum existimabis. Clarius id habetur in *Ps.* XIV, ubi dicitur : « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, » ubi illud, *in conspectu ejus*, demonstrat deduci ad nihilum, non esse exstingui penitus, ac deleri, sed pro nihilo reputari. Quomodo dicitur *Isai.* XL : « Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei. »

10. FORTITUDINEM MEAM AD TE CUSTODIAM, QUIA, DEUS, SUSCEPTOR MEUS ES ; DEUS MEUS, MISERICORDIA EJUS PRÆVENIET ME.

Quia meminit omnipotentiæ Dei, coram quo omnes gentes pro nihilo reputantur, humiliat se sub potenti manu Dei, ut gratiam mereatur. « Fortitudinem, inquit, meam ad te custodiam, » id est, ego robur meum non ex me habeo, sed a te accepi ; ideo non in meis viribus est illud conservare, sed « ad te, » id est, apud te custodiam ; tu qui dedisti, conservabis. « quia susceptor meus es, Deus meus ; » id est, non sine causa confido in protectione tua, quia tu, Deus, suscepisti me protegendum ab infantia mea, quia tu es proprie Deus meus, quem solum colo. « Misericordia ejus præveniet me, » id est, non frustra hæc loquor, quia misericordia Dei prævenit me olim, et (ut confido) semper præveniet, ut non sinat me opprimi ab hostibus meis. Hæc justissime David dicit, qui in pueritia præventus fuit gratia Dei, et robur divinitus accepit, ut ursum et leonem, ac deinde Goliath gigantem armatum ipse inermis occiderit, et in regem item adhuc puer a Samuele inunctus fuit. Quod si hæc referantur ad Christum, multo magis verificantur, cum ipse non a pueritia, aut infantia, sed a conceptione « unctus fuerit Spiritu Sancto et virtute, » ut loquitur S. Petrus apostolus *Act.* X. In hebræo legitur, *Dei misericordia ejus præveniet me.* Sed Septuaginta Interpretes non legerunt, *elohe*, sed *elohai*, *Deus meus*. Itaque Rabbini non recte puncta collocaverunt.

11. DEUS OSTENDET MIHI SUPER INIMICOS MEOS ; NE OCCIDAS EOS, NE QUANDO OBLIVISCANTUR POPULI MEI.

12. DISPERGE ILLOS IN VIRTUTE TUA : ET DEPONE EOS, PROTECTOR MEUS, DOMINE.

Revertitur Propheta ad inimicos suos, ac prædicit pœnam ipsorum : sed hæc omnia magis loquitur in persona Christi, quam in persona propria. « Deus, inquit, ostendet mihi super inimicos meos, » id est, demonstrabit mihi supplicium, quod patientur inimici mei, quasi dicat : Jam revelavit mihi Deus quid eventurum sit inimicis meis, sed etiam reipsa ostendet eventum, et tunc videbo supplicium quod justissime patientur. Ego autem precor Deum, ut non occidat eos, id est, non omnino exstinguat gentem judaicam : « Nequando homines obliviscantur populi mei ; » vult enim Christus agnosci populum suum, unde originem secundum carnem ducit. Rogo igitur, inquit, « ut Deus in virtute sua, » in potentia sua, cui nemo resistere potest, « dispergat illos » per orbem terrarum, et deponat eos de altitudine gloriæ, in qua positi erant, cum essent populus Dei peculiaris, et regnum ac sacerdotium obtinerent. Quæ omnia in Judæis videmus ad litteram adimpleri. In græcis codicibus habetur : *Nequando obliviscantur leges tuas*, et sic legunt Hilarius, Augustinus, Euthymius et alii ; sed nostra lectio concordat cum hebraico codice ; et credibile est sic etiam vertisse Septuaginta Interpretes, sed græcum textum postea fuisse mutatum : testatur enim S. Hieronymus in epist. *ad Suniam et Fretellam*, in Septuaginta Interpretibus haberi, *populi mei*, ut habetur in hebræo.

13. DELICTUM ORIS EORUM, SERMONEM LABIORUM IPSORUM ; ET COMPREHENDANTUR IN SUPERBIA SUA.

Explicat causam dispersionis Judæorum, quasi dicat : Hæc illis eveniant, propter « delictum oris eorum, » id est, propter sermonem labiorum ipsorum, quo dixerunt *Joan.* XIX : « Non habemus regem, nisi Cæsarem ; » et : « Sanguis ejus super nos et super filios nostros, » *Matth.* XXVII. Deus enim juste illis tribuit quod sibi imprecati sunt, juxta illud *Deut.* IX : « Et non erit ejus populus, qui eum negaturus est. » « Et comprehendantur in superbia sua, » id est, captivi fiant a Romanis, et humilientur, ac dejiciantur ob superbiam suam, qua gloriabantur se filios esse Abrahæ, et nemini usquam servivisse, ut perspicuum est ex cap. VIII *Joan.* Vere enim propter superbiam et contumaciam suam Romanorum indignationem in se provocaverunt, ut patet ex libris Josephi de bello Judaico. Sed illa occasio fuit exitii ; vera autem causa fuit superbia, qua Dei Filium contempserunt.

14. ET DE EXECRATIONE, ET MENDACIO ANNUNTIABUNTUR IN CONSUMMATIONE, IN IRA CONSUMMATIONIS, ET NON ERUNT.

Per execrationem et mendacium intelligo verba illa supra dicta : « Sanguis ejus super nos ; » et : « Non habemus regem, nisi Cæsarem. » Illud enim : « Sanguis ejus super nos, » fuit horrenda execratio, qua sibi imprecati sunt Judæi pœnam debitam immanissimo omnium scelerum ; illud autem : *Non habemus regem, nisi Cæsarem*, mendacium et simulatio fuit ; constat enim illos noluisse dare Cæsari censum, et jactasse se liberos et nemini unquam servivisse, cum tamen hoc ipsum esset insigne mendacium : servierunt enim Pharaoni in Ægypto, Nabuchodonosori in Babylonia, Philistæis in terra promissionis, et tunc, cum hæc dicerent, Romanis manifestissime serviebant. Prædicit ergo Propheta, quod de hac execratione et mendacio, id est, propter hæc delicta oris ipsorum, propter eam horrendam execrationem, et tam superba mendacia, « annuntiabuntur in consummatione, » id est, divulgabuntur, et infames erunt toto orbe terrarum, quando eversa civitate consummaretur ac destrueretur omnis potentia, omnis gloria, omnis status reipublicæ Judæorum. « In ira consummationis, » hoc est in illa consummatione, quæ non casu accidet, sed ab ira et indignatione Dei proveniet, et ideo erit perfecta et absoluta consummatio, ut nunquam deinceps Judæi regnum et civitatem regiam sint habituri : ideo additur, « et non erunt, » id est, et sic peracta consummatione, non amplius subsistent Judæi, id est, non erunt populus, nec regnum, sed dispersio et dissipatio miserabilis, ut hodie cernimus oculis nostris. In codice hebraico legitur : *De execratione et mendacio annuntiabunt* ; sed verba hebraica facile mutant significationem : propterea Septuaginta Interpretes, qui peritissimi erant hebraicæ linguæ, verbum activum in passiva significatione interpretati sunt. In eodem codice legitur : *Consume in ira, consume, ut non subsistant.* Verum Septuaginta

Interpretes, vel acceperunt vocem כלה *calle* pro nomine, non pro verbo, id est, pro *consummatione*, non pro imperativo *consume*; vel certe sensum expresserunt, non verbum verbo reddiderunt.

15. Et scient, quia Deus dominabitur Jacob, et finium terræ.

Et cum fuerint dispersi Judæi per omnes terras, tunc scient, et aperte videbunt, Deum verum, non solum Dominum esse Jacob, id est, populi Israelitici, sed etiam « finium terræ, » id est, omnium gentium usque ad ultimos fines terræ. Antea, siquidem « notus erat in Judæa Deus, et in Israel magnum nomen ejus, » *Psalm.* xcv, dicebatur : « Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt, » *Psalm.* lxxviii; sed post eversionem Jerosolymæ, Evangelio Christi per orbem terrarum prædicato, dispersi Judæi viderunt ubique Deum verum coli, idola confringi, psalmos Davidicos cani : ita didicerunt Deum non solum Judæorum Deum esse, sed etiam gentium.

16. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes : et circuibunt civitatem.

Sed nunquam apertius scient Deum dominari Jacob, et finium terræ, quam in novissimo die, quando « stabimus omnes ante tribunal Christi, » *Rom.* xiv, « et illi flectetur omne genu : » tunc convertentur ad pœnitentiam, sed ad vesperam, finito tempore misericordiæ; « et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem » electorum, ut cibum consolationis inveniant.

17. Ipsi dispergentur ad manducandum : si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.

Iidem Judæi dispergentur ad manducandum, recurrendo ad Patriarchas suos et Prophetas, atque ad eos clamando, ut canes famelici; et quia nihil consolationis accipient, neque ab illis pro filiis agnoscentur, murmurare incipient, et queri de infelicitate sua. Quod si hæc nostra explicatio non probetur, jam indicavimus alias multas, dum versiculum septimum explicaremus.

18. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, et exultabo mane misericordiam tuam.

Hactenus de impiis persecutoribus; nunc David in persona propria, sive potius in persona Christi, et Ecclesiæ, quæ corpus ejus est, explicat lætitiam et exultationem suam, nec non laudem Dei et actionem gratiarum. « Ego autem, inquit, cantabo fortitudinem tuam, » id est, miseri illi latrabunt et murmurabunt; ego autem e contrario « cantabo, » et laudabo « fortitudinem tuam, » id est, magnam potentiam tuam, quam ostendisti in debellatione et perditione iniquorum. « Et exultabo misericordiam tuam, » id est, exultans laudabo misericordiam, quam ostendisti in liberatione et glorificatione justorum : id autem faciam summo mane, id est, primo quoque tempore ante omnia alia negotia, vel « mane, » id est, inchoante die sempiternæ felicitatis, transacta jam nocte terribilis judicii universalis. Pro *exultabo*, multi latini codices habent *exaltabo* : sed lectio nostra concordat cum textu hebraico et græco, et sic legunt Patres.

19. Quia factus es susceptor meus, et refugium meum in die tribulationis meæ.

Declarat effectum misericordiæ, quam exultando decantaturum se promittit, quod videlicet « Deus susceptor ejus fuerit, » id est, protegendum susceperit, « et refugium » illi præstiterit « in omni tribulatione sua. »

20. Adjutor meus, tibi psallam, quia Deus susceptor meus es; Deus meus, misericordia mea.

Idem aliis verbis repetit, ut affectum suum et gratum animum erga tantum benefactorem ostendat. Illud, *adjutor meus*, in hebræo est, *fortitudo mea*, ex quo intelligimus significari adjutorem robustum et potentissimum : proinde laudatur ea voce potentia Dei. Per illud autem, *susceptor meus*, laudatur bonitas Dei, quæ sub alas suas protegendos suscipit electos. Per illud, *Deus meus*, significatur summum bonum nostrum, ac finis ultimus omnium desideriorum; quamvis autem in hebræo sit, *Deus misericordiæ meæ*, tamen recte Septuaginta et latinus Interpres verterunt : « Deus meus, misericordia mea, » quia vox hebræa una et eadem, si legatur *elohe*, significat *Deus*, si legatur *elohai*, significat *Deus meus*; et sic legerunt Septuaginta, et hæc est vera lectio, quicquid Rabbini dicant. Denique illud, *misericordia mea*, significat in compendio omnia beneficia Dei, quibus ad ipsum Deum, id est, ad summum bonum pervenimus : recte enim observat S. Augustinus multo amplius esse *misericordia mea*, quam *salus mea*, *vita mea*, *spes mea*, et similia. Misericordia enim fecit ut essemus, ut viveremus, ut liberaremur a malo, ut proficeremus in bono; misericordia Dei prædestinati sumus, vocati sumus, justificati sumus, glorificati tandem erimus; nam etiamsi glorificatio ex meritis detur, tamen ipsa merita nostra, dona sunt Dei, quia sine gratia præcedente nulla essent. Merito igitur idem Propheta in *Psalm.* ciii dicit : « Qui coronat te in misericordia et miserationibus. »

PSALMUS LIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *In finem*, 1. Ne disperdas, *David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.*

V. s. h. — *Victori, ut non disperdas David humilem et simplicem, quando misit Saul, et custodierunt domum, ut occiderent* [al. *occideret*] *eum.*

2. Eripe me de inimicis meis, Deus meus : et ab insurgentibus in me libera me.

Erue me de inimicis meis, Deus [*h. Domine*] meus, et a resistentibus mihi protege me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem : et de viris sanguinum salva me.

Libera me ab operariis iniquitatis [al. *operantibus iniquitates*], et a viris sanguinum salva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam : irruerunt in me fortes.

Quia ecce insidiati sunt animæ meæ, congregantur adversus me fortissimi [*h. crudelissimi*]: absque iniquitate mea, et absque peccato meo, Domine.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine : sine iniquitate cucurri, et direxi.

Non egi inique, et illi currunt [al. *cucurrerunt*] et præparantur : surge [*h. expergiscere*] èx adverso pro me, et respice.

6. Exurge in occursum meum, et vide : et tu, Domine, Deus virtutum, Deus Israel,

Et tu, Domine Deus exercituum, Deus Israel, evigila, ut visites omnes gentes.

Intende ad visitandas omnes gentes : non misereris omnibus, qui operantur iniquitatem.

Non miserearis universis qui operantur iniquitatem. Semper.

7. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

Revertantur ad vesperam, latrent ut canis [al. *canes*], et circumeant [al. *circuibunt*] civitatem.

8. Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis eorum : quoniam quis audivit?

Ecce loquentur [al. *loquuntur*] in ore suo, gladii in labiis eorum : quasi nemo audiat.

9. Et tu, Domine, deridebis eos : ad nihilum deduces omnes gentes.

Tu autem, Domine [al. tac. *Domine*], deridebis eos : subsannabis omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es.

Fortitudinem meam ad te servabo : quoniam tu, Deus, elevator meus.

11. Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

Deus misericordia mea præveniet me : Deus ostendet mihi in insidiatoribus [*h. decantatoribus*) meis.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos; nequando obliviscantur populi mei.

Ne occidas eos, ne forte obliviscantur populi mei : disperge eos in fortitudine tua, et destrue eos, protector noster Domine [al. *Deus*].

Disperge illos in virtute tua, et depone eos, protector meus, Domine.

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, et comprehendantur in superbia sua.

Peccato oris sui, sermone [al. *in peccato et in sermone*] labiorum suorum, et capiantur in superbia sua : maledictionem et mendacium narrantes.

Et de execratione et mendacio annuntiabuntur 14. in consummatione : in ira consummationis, et non erunt.

Consume in furore, consume ut non subsistant : et sciant quoniam Deus dominatur [al. *dominabitur*] Jacob, in finibus terræ. Semper.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob, et finium terræ.

4. Concussisti terram, disrupisti eam :
sana fracturas ejus, nam vacillat.
5. Videre (experiri) fecisti populum tuum dura,
potasti nos vino titubationis.
6. Dedisti cultoribus tuis vexillum, ut elevarent sese,
propter fidem (promissionem) tuam.

7. Ut eripiantur dilecti tui,
serva dextera tua, et exaudi nos.
8. Deus locutus est in sanctitate sua : lætitiæ exsultem!
dividam Sichemum,
et vallem Succoth metiar.
9. Mihi est Gileaditis, et mihi Manasse *trans Jordanem*,
et *cis Jordanem* Ephraim munimentum capitis mei,
Juda sceptrum meum.
10. Moab olla (pelvis) lotionis meæ;
super Edom projiciam calceum meum;
de me, Philistæa, vociferare.

11. Quis ducet me in urbem nutritam?
quis deducet me usque in Edom?
12. Nonne tu, Deus, qui rejeceras nos,
neque exibas, Deus, cum exercitibus nostris?
13. Da nobis auxilium a tribulatione,
et (nam) vana est salus hominis.
14. In Deo (ejus auxilio) agemus fortiter,
isque pedibus comminuet adversarios nostros.

NOTÆ.

Vers. 1. Τὸ *super lilium* lætum ac ducem canendi modum denotat. Vid. not. vers. 1 *Ps.* XLV. *Revelatio* a Deo facta. Alii duo vocabula nectunt, ita tamen ut Maurero *shushan edouth* sit instrumentum musicum; Hengstenbergio autem τὸ *super lilium testimonii* sit titulus symbolicus, indicans aliquid lætum et faustum in *testimonio* seu lege inclusum, puta promissionem, quæ in secunda strophe legitur. — Vers. 2. *Debellavit* : Vulgatus, *succendit*, ac si esset *behatsitho*, a *catsath, incendit. Aramum duorum fluviorum*, Mesopotamiam. *Aramum Tsobæ*, Syriam Nesibenam : Syris enim Nesibis *Tsoba* dicitur. *In valle salis*, ad meridiem maris Mortui. *Duodecim millia*; sed II *Sam.* VIII, 12, et I *Paral.* XVIII, 12, cæsorum numerus dicitur 18 millia fuisse : incertum, utrum errore librariorum, an varie, ut sæpe veteribus fieri solet, numeratis cæsis : cum his enim, qui in acie ceciderint, in fuga cæsi, prouti lubet, connumerari aut omitti possunt.

« Sic vero, ait Michaelis, res gesta videtur : quo tempore in Arabia et ad Euphratem cum Damascenis et Nesibenis Davides pugnabat, ipsam a tergo Judæam invaserunt Idumæi, Hierosolymæ imminentes, quam magno metu affarunt. Ingens tumultus, ut ex *Ps.* LX intelligitur, sed uno prælio debellatum. Partem enim exercitus, incertum, Joabo an Abisæo duce, in Palæstinam reverti David jussit, eaque Idumæos, cum vix unius diei aut bidui itinere Hierosolyma abessent, tanta clade affecit, ut totius gentis servitus consequeretur. Davidi victoriam tribuit Samuelis liber, Joabo Psalmi LX titulus, Paralipomena Abisæo. Nec inter Samuelis libros et reliquos duo testes pugna : Davidi enim, ut regi, hic haberi honor potest, licet ipse præsens non esset, quod ejus pugnatum est auspiciis. Joabus ergo et Abisæus de hac laude contendant :..... ductu Joabi pugnatum dixerim, sed Abisæo, quod ejus maxime virtute parta victoria sit, a Chronicorum scriptore eam tribui. »

« Sunt qui huic inscriptioni ita omnem fidem denegent, ut carmen, quod sequitur, ad alia plane tempora, quam quæ in illa sunt indicata, referendum existiment..... Mihi quidem minime videtur opus esse, hebræam inscriptionem sollicitare, cui certe traditionis a majoribus acceptæ auctoritas denegari non poterit. » Rosenmull.

Vers. 4. *Sana* : res jam acta tanquam nunc agenda narratur. — Vers. 5. *Vino titubationis* : tropus Orientalibus perquam familiaris, cujus sensus est, Deum populum Israeliticum ærumnis et calamitatibus affecisse, quæ cum vehementiores sint, animum obturbant, ut qui eo vino sit ebrius dolore pressus jaceat, nec quid consilii capiat, expedire possit. — Vers. 6. *Ut elevarent sese*, exsurgerent sub isto vexillo ad bellum, tuis promissis confisi. Alii, *ut elevaret sese*, et nos duceret; nectuntque ita : *dedisti... propter* vel *juxta promissa tua. Hithnoses*, hitph. de *nasas*. Sed Alexandrinus illud retulit ad verb. *nous*, fugere, *goshet* vero confudit cum *gescheth*, *arcus*, unde hanc produxit interpretationem, *ut fugerent a facie arcus*. — Vers. 8. Sensus : Deus sancte, i. e. fideliter, promisit, ideoque lætitia afficior, promisit, inquam, me terra Cananæa potiturum. Juxta Evaldum et Maurer, quæ post *sanctitate sua* sequuntur Dei sunt sermo : *Exsultabo! Distribuam* inter vos, etc. Minus recte. *Sichem* urbs in montanis Ephraimi inter montes Ebal et Garizim sita. *Succoth* oppidum Gaditarum. — Vers. 9. Meminit locorum cis et trans Jordanem sitorum, ut dominium super totam terram describat. Quod Ephraimus *galeæ*, Juda autem *sceptri* imagine sistitur, indicat, has provincias potentia et imperio eminuisse. — Vers. 10. *Moab*, etc., *q. d. Serviat mihi pro vilissimo mancipio. Super Edom*, etc., ut victores agere solebant in devictos. Alii, *projiciam Idumææ calceum meum*, ut eum mihi purget, ut viles servuli solent : ita Hengstenberg. Maurer, *projiciam*, etc., id est, Idumæam occupabo, mihi tanquam propriam vindico, nam projectio calcei in peregrinam regionem signum erat occupationis, quandoquidem in translatione dominii symbolice calceus tradi solebat : cf. *Ruth.* IV, 7. *Vociferare*, clamorem lugubrem ede, utpote et ipsa imperio meo subjicienda : ita Maurer. Hengstenberg, *de me jubila*, i. e. gratulare tibi novum regem, me scil. Alii ironice hoc dictum volunt, de me jubila, si potes, aut si lubet, nihil effectura. Alii, *ad me supplex clama*. — Vers. 11. *Urbem*, Bozram, Idumææ caput. — Vers. 13. *Hominis*, ab hominibus exspectata. — Vers. 14. Cf. II *Sam.* VIII, 14.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

finem, pro his qui immutabuntur. In tituli inscriptionem ipsi Davidi, in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.

Occasio scribendi Psalmi præsentis fuit ea victoria, quæ narratur in titulo, et fusius lib. II *Reg.* cap. VIII, et I *Paralip.* XVIII. Occasione, inquam, hujus victoriæ canit Propheta præteritas afflictiones suas, et totius populi, et præsentem ac futuram felicitatem. Quæ omnia possunt etiam applicari Ecclesiæ, quæ post multas persecutiones mirum in modum dilatari et crescere cœpit, ut etiam imperatores et reges, eorumque imperia et regna sceptro suo subjiceret. Non legitur quidem in libris Regum, quod David succenderit Mesopotamiam et Sobal, sed tantum quod ceperit : cæterum non omnia scripta sunt in libris Regum, neque pugnat hic titulus cum ea historia, cum utrumque fieri potuerit. Videtur etiam hic titulus dissentire ab historia, quod hic videantur cæsa a Joab duodecim millia Idumæorum, in lib. autem I *Paral.* XVIII, dicantur cæsi Idumæi ab Abisai fratre Joab, ad decem et octo millia. Sed non est necesse ut de eadem cæde intelligamus titulum hujus Psalmi, et locum Paralipom. Potest enim fieri ut et Joab interfecerit duodecim millia, et Abisai alio tempore decem et octo millia.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DEUS, REPULISTI NOS, ET DESTRUXISTI NOS : IRATUS ES, ET MISERTUS ES NOBIS.

Incipit narrare præteritas afflictiones populi israelitici : « Deus, inquit, repulisti nos » a paterna cura et protectione, « et destruxisti nos, » permittens nos destrui, opprimi et vexari a Philistæis, Idumæis, Moabitis aliisque populis inimicis nostris. « Iratus es, et misertus es nobis, » id est, iratus es nobis ob peccata, quibus te ad iracundiam provocavimus, et ideo tradidisti nos in manus hostium nostrorum; sed tamen paulo post « misertus es nobis, » dum nos per gratiam tuam ad pœnitentiam revocasti, et post pœnitentiam a captivitate et persecutione liberasti. Hæc verissima esse intelliget, qui leget librum Judicum, et librum primum Regum. Vicissim enim Judæi nunc ob peccata tradebantur in manus hostium, nunc ob pœnitentiam liberabantur. Eadem contigerunt Ecclesiæ Christi; persecutionum enim causa tribuitur peccatis christianorum a S. Cypriano in serm. *De lapsis*, ab Eusebio lib. VIII

Hist. Ecclesiasticæ, a Victore Africano lib. I *De Persecutione Vandalica*, et ab aliis. Tanta autem erat interdum vis persecutionis, ut Ecclesia verissime dicere posset : « Deus repulisti nos, et destruxisti nos : iratus es, et misertus es nobis. » Illud autem, *misertus es nobis*, potissimum tribui debet fortitudini sanctorum martyrum ; quamvis enim Deus iratus peccatis christianorum persecutiones permitteret, tamen valde miserebatur Ecclesiæ, dum insigni dono fortitudinis armaret plurimos christianorum ; et major esset Ecclesiæ gloria ob coronas innumerabilium martyrum, quam depressio et vastatio ob rapinas bonorum, et ruinas ædificiorum sacrorum.

2. COMMOVISTI TERRAM, ET CONTURBASTI EAM; SANA CONTRITIONES EJUS, QUIA COMMOTA EST.

Explicat magnitudinem persecutionis. « Commovisti, inquit, terram, » id est, non unum, aut alterum populum, non unam, aut duas civitates, sed orbem terræ commovisti. Et quidem si respiciamus persecutiones judaicas, sensus erit : « Commovisti » totam « terram » promissionis ; si vero cogitemus persecutiones christianas, quæ sæpe universales erant, sensus erit : « Commovisti terram » universam, id est, Ecclesiam toto orbe diffusam ; « et conturbasti eam, » id est *dirupisti* (id enim proprie sonat vox hebraica פצם *patsam*), sive *scidisti*, aut *vulnerasti* eam, multis Ecclesiæ membris amputatis, ac per hoc valde « conturbasti eam. » Magna enim turbatio erat in Ecclesia quando membra principalia, Episcopi et Doctores trucidabantur. « Sana contritiones ejus, quia commota est, » id est, tu Deus, qui non ut hostis, sed ut medicus, Ecclesiam ferro aut igne vexasti, sana etiam scissiones et vulnera ejus, quoniam bona commotione mota est, admonita videlicet hoc flagello, conversa est ad pœnitentiam, et ad currendam deinceps viam mandatorum tuorum, quæ diuturna prosperitate languere, ac in via subsistere cœperat.

3. OSTENDISTI POPULO TUO DURA, POTASTI NOS VINO COMPUNCTIONIS.

Persistit in eadem narratione, ac dicit : « Ostendisti populo tuo dura, » id est, fecisti ut populus tuus videret, et experiretur duras persecutiones et afflictiones. « Potasti nos vino compunctionis, » id est, occasione hujus flagelli, fecisti ut rediremus ad cor, et biberemus calicem amarum, sed salubrem sanctæ compunctionis. In verbo *ostendisti*, insinuatur benignitas Dei, qui tribulationes nobis, non tam immittit, quam ostendit, ut terreat, non ut noceat : unde multo sunt minores, quam carnalibus videantur ; ideo dicit Apostolus, II *Cor.* IV : « Momentaneum hoc, et leve tribulationis nostræ, » etc. In verbo autem, *potasti nos*, insinuatur eadem benignitas Dei, qui donum saluberrimum pœnitentiæ non ostendit, sed intra nos, atque adeo in imum cordis infundit, quomodo vinum epotum ad viscera calefacienda descendit. Non desunt, qui legant, *vinum soporis*, et sic in hebræo haberi contendant. Sed vox hebraica תרעלה *turhelah* ambigua est, et sicut *soporem* secundum aliquos significat, ita secundum alios *tremorem*, vel *fletum*, vel, ut Septuaginta viri peritissimi transtulerunt, *compunctionem*. S. Augustinus legit, *vino stimulationis*, quod est idem cum *vino compunctionis*; stimulus enim ad pungendum fieri solet.

4. DEDISTI METUENTIBUS TE SIGNIFICATIONEM, UT FUGIANT A FACIE ARCUS.

Per illa omnia dura (persecutiones videlicet, et afflictiones) quibus in hoc mundo justi vexantur, signum dat electis suis « metuentibus eum, ut fugiant a facie arcus, » qui sagittas lethiferas jaculabitur in omnes impios tempore suo, id est, in novissimo die : tribulationes enim, quibus nunc purgantur electi a venialibus maculis, signa sunt gravissimarum pœnarum, quas luent impii post hanc vitam ; atque hoc est, quod scribit apostolus Petrus in *Epist.* I, cap. IV : « Tempus est, ut incipiat judicium a domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio ? » Et coapostolus ejus Paulus I *Cor.* XI : « Cum judicamur a Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. » Deus igitur, dum purgat electos, significat illis, ut a temporali sua tribulatione admoniti, intelligant quæ supplicia maneant impios, et ideo juste et pie viventes fugiant a facie arcus divini, qui extensus nunc manet, sed in die novissimo cum tanto impetu laxabitur, ut impios in æternum perdat.

5. UT LIBERENTUR DILECTI TUI, SALVUM FAC DEXTERA TUA, ET EXAUDI ME.

Concludit orationem suam, ac si diceret : Ut ergo liberentur dilecti tui a persecutionibus et angustiis, in quibus tamdiu versati sunt, « salvum fac dextera tua » me regem populi tui, « et exaudi me » pro universo populo deprecantem.

6. DEUS LOCUTUS EST IN SANCTO SUO : LÆTABOR, ET PARTIBOR SICHIMAM, ET CONVALLEM TABERNACULORUM METIBOR.

7. MEUS EST GALAAD, ET MEUS EST MANASSES : ET EPHRAIM FORTITUDO CAPITIS MEI.

Jam incipit ostendere exauditam fuisse orationem suam, et se victoriam obtinuisse de omnibus fere hostibus suis, ac dilatasse vehementer imperium suum. « Deus, inquit, locutus est in sancto suo, » id est, Deus locutus est per me sanctum Prophetam suum, et aperte prædixit quæ futura erant, et jam magna ex parte completa sunt. In textu hebræo juxta puncta Rabbinorum legitur : *Deus locutus est in sanctitate sua*, sive *in sanctuario*. Sed eadem vox hebraica cum aliis punctis significat, *in sancto suo* : nam קדשו *kodsho* est, *in sanctitate sua*, et קדשו *kedosho* est, *in sancto suo*, et sic legerunt Septuaginta Interpretes et omnes veteres, excepto S. Hieronymo, qui in versione ex hebræo legit cum Rabbinis, *in sanctuario suo*; sed in *Commentario* legit et interpretatur, *in sancto suo*, id est, in Christo, cujus typum David gerebat. Erat autem notissima prædictio toti populo ; nam Abner, dux militiæ Saulis, lib. II *Reg.* cap. III, dicit populo : « Dominus locutus est ad David, dicens : In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistiim, et omnium inimicorum ejus. Lætabor, et partibor Sichimam. » Post mentionem factam prophetiæ, incipit demonstrare eam prophetiam magna ex parte esse adimpletam : « Lætabor, » inquit, tanquam victor imperio acquisito, et mirifice dilatato ; ac primum « partibor Sichimam, » id est, Samariam, tanquam dominus ejus in partes suas dividam, numerabo urbes, oppida, pagos, constituam in eis judices et magistratus. « Et convallem tabernaculorum metibor, » id est, et idem faciam in regione proxima, quæ dicitur « convallis tabernaculorum. » Lege cap. XXXIII *Genes.* : ibi enim dicitur regio illa appellata *Sochot*, id est, *tabernacula*, quia ibi primum Jacob fixit tabernacula, et emit partem agri in terra Sichimorum. Notandum hoc loco est Davidem, enumeraturum provincias regni sui, cœpisse a Sichima, quæ in Samaria est, et pro ipsa Samaria accipitur ; et a valle tabernaculorum, quia ibi fuit initium possessionis Jacob et filiorum ejus in terra promissionis. Notandum etiam Davidem non meminisse hoc loco nisi Sichimæ, Sochot, Galaad, Manasse et Ephraim, quæ omnia pertinebant ad tribum Joseph, quia illa erat omnium maxima, et ideo sub nomine ejus intellexit provincias omnium decem tribuum, quæ pertinebant ad regnum Israel. Seorsim postea meminit tribus Juda, cum qua conjungebatur tribus Benjamin, et dicebatur regnum Juda, post divisionem factam sub Roboam. Addit igitur : « Meus est Galaad, et meus est Manasses, » id est, mea est regio, quæ dicitur Galaad a viro sic nominato, et mea est regio, quæ dicitur Manasses a Manasse filio Joseph. « Et Ephraim fortitudo capitis mei, » id est, mea est regio, quæ dicitur Ephraim ab altero filio Joseph ; quæ quidam regio plena est virorum fortium, ut dici possit « fortitudo capitis mei, » id est, in qua consistit præcipuum robur, et defensio capitis mei, seu vitæ meæ, et regni mei.

8. JUDA REX MEUS : MOAB OLLA SPEI MEÆ.

Post enumeratas provincias decem tribuum sub nomine Manasse et Ephraim, nunc addit tribum Juda, cum qua, ut dixi, conjungebatur tribus Benjamin. « Juda, inquit, rex meus, » id est, mea quoque est tota regio, quæ dicitur Juda a Juda filio Jacob, quæ tribus Juda est tribus regia : nam, ut dixit idem David lib. I *Paralip.* cap. XXVIII : « Deus de Juda elegit principes ; » et ipse etiam Jacob moriens, et benedicens filiis, dixit de Juda *Gen.* XLIX : « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, » etc., ad quam promissionem hoc loco David alludens usus est eadem voce hebraica, qua usus fuerat Jacob ; nam in hebræo est utrobique vox מחקק, pro qua hoc loco habemus *rex*, et in Genesi *dux*. Significat autem proprie מחקק, *legislatorem* : proprium enim principis, sive regis, sive ducis, est leges dare subjectis populis. Dicit igitur : « Juda rex meus, » id est, tribus Juda, quæ principatum gerit in populo meo, ut ex qua prodierunt principes patres mei, et prodibunt principes filii mei. Post enumeratas provincias regni proprii, enumerat provincias hostium debellatorum, quæ tributariæ factæ erant ; ac primo loco ponit provinciam Moabitarum, quæ dicebatur Moab a Moab filio Loth nepote Abraham. « Moab, inquit, olla spei meæ, » id est, provincia Moab mihi jam subjecta est instar ollæ plenæ carnibus, in cujus abundantia et ubertate sperare possum. In hebræo legitur סיר רחצי, *Moab olla lotionis meæ*; et sensum esse volunt, qui ita legunt, Moabitas coactos fuisse ab Israelitis victoribus servire in humili ministerio lotionum : sed in nulla historia legitur Moabitas in tam humili ministerio servisse Hebræis. Deinde, quamvis verbum רחץ *rachats*, quod hic habetur, significet *lavare*, tamen Septuaginta Interpretes non erant tam imperiti, ut verterent *olla spei meæ*, si vox hebræa solam *lotionem* significaret. Itaque credibile est, aut Septuaginta Interpretes aliquid aliud legisse, aut eam vocem significare non solum *lotionem*, sed etiam *spem* ac *fiduciam*, quemadmodum apud Chaldæos significat.

9. IN IDUMÆAM EXTENDAM CALCEAMENTUM MEUM, MIHI ALIENIGENÆ SUBDITI SUNT.

Pergit referre quas alias provincias hostium debellaverit, aut debellare cupiat. « In Idumæam, inquit, extendam calceamentum meum. » Idumæa est regio quam possidebant, qui ab Esau fratre Jacob ortum ducebant. Et quamvis, cum hic Psalmus scriberetur, jam obtinuisset David unam victoriam adversus Idumæos, et occidisset ex ipsis duodecim millia, ut dicitur in titulo Psalmi : tamen nondum totam Idumæam sibi subjecerat ; quod postea factum est, ut patet ex illis verbis II *Reg.* VIII : « Et facta est universa Idumæa serviens David. » Ait igitur : « In Idumæam extendam calceamentum meum, » id est, pergam ad bellandam et pedibus conculcandam Idumæam. « Mihi alienigenæ subditi sunt, » hoc est, jam enim Philistæos, qui alienigenæ sunt, debellavi. Philistæi dicuntur alienigenæ, quia nullam affinitatem habebant cum Israelitis. Idumæi enim, Ammonitæ et Moabitæ, quamvis non essent filii Jacob, tamen erant affinitate aliqua illis conjuncti, siquidem Idumæi descendebant ab Esau, sive Edom, qui erat frater Jacobi ; Ammonitæ et Moabitæ descendebant a Loth nepote Abrahami. Ex hebræo

S. Hieronymus vertit : *Alienigenæ confœderati sunt;* et nostra Vulgata editio in Psalmo CVII, ubi repetentur hi versiculi, sic habet : *Alienigenæ mihi amici facti sunt.* Vox hebraica הנכרעי ambigua est : potest enim deduci a verbo רעע *rahah,* quod significat *subjicere* et *conterere;* hanc significationem secuti Septuaginta dixerunt : *Mihi subditi sunt.* Potest etiam deduci a verbo רעה *raha,* quod significat *pascere,* et *societatem, atque amicitiam contrahere* : et hanc significationem amplexus est S. Hieronymus, et noster Interpres in Psalmo CVII, qui dixerunt, *confœderati sunt,* vel *amici facti sunt.* Sed uterque sensus bonus est, siquidem Philistæi devicti bello, et tributarii effecti, ac per hoc subditi, ad fœdus et amicitiam admissi sunt.

10. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?

Quoniam hæc sola gens restabat omnino subjicienda, quæ habitabat in locis munitissimis, ideo David nunc dicit : « Quis deducet me in civitatem munitam? » id est, quo duce, quo auxiliante ingredi potero victor in regiam Idumææ, quæ est civitas valde munita? De munitione regis Idumæorum scribit Abdias propheta cap. I, vers. 3 et 5 : « Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo : Quis detrahet me in terram? si exaltatus fueris, ut aquila, et si inter sidera posueris nidum tuum : inde detraham te, dicit Dominus. » Declarat autem David de qua civitate munita loquatur, cum addit : « Quis deducet me usque in Idumæam? » id est, quis faciet ut capiam Idumæam, et in eam victor ingrediar? Hæc omnia ad Christum et Ecclesiam mirifice accommodantur; nam regnum Juda est ipsa Ecclesia fidelium. Sichimitæ, sive Samaritani significant hæreticos, qui magno cum labore, sed tandem aliquando vincentur et subjicientur omnes. Ephraim et Manasse significant schismaticos, siquidem Hieroboam separavit eos a Hierosolyma et a templo Domini, et erexit aliud altare : et isti quoque tempore suo subjicientur. Moabitæ et Philistæi significant Gentiles, qui et ipsi ab Ecclesia separabuntur. Denique Idumæi significant Judæos, qui in Christum credere noluerunt, qui omnium obstinatissimi in fine mundi convertentur ad Christum. Quamvis enim Judæi recentiores nos christianos, Idumæos vocent, se autem Israelitas : tamen Apostolus *Rom.* IX, 6, satis aperte declaravit carnales Israelitas secundum spiritum Idumæos esse, non Israelitas ; christianos autem secundum spiritum veros esse Israelitas : de qua re vide S. Augustinum in epist. 197, quæ est *ad Asellicum,* alias 200.

11. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos? et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?

Respondet interrogationi per aliam interrogationem, quasi dicat : Non est alius, qui me introducere possit in civitatem munitissimam Idumææ, nisi tu, « Deus, qui repulisti nos; et non egredieris » ad bellum confisus « in virtutibus, » id est, in exercitibus nostris : sicut enim te repellente et deserente vincebamur, ita te solo præsente et adjuvante vincere poterimus, non confidentes in viribus exercituum nostrorum, sed in tui solius omnipotentissima virtute.

12. Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.

Ergo, inquit, tu qui solus potes, et in quo solo confidimus, « da nobis auxilium, » quo de omni tribulatione et angustia liberemur, quia « vana est salus, » quæ ab hominibus exspectari potest.

13. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

In Dei auxilio confisi « faciemus virtutem, » id est, fortiter agemus; « et ipse » erit qui, ut principalis auctor, per instrumenta manuum nostrarum profligabit omnes inimicos qui nos tribulant. Nomine *virtutis* in versu undecimo intelleximus *exercitum,* in hoc autem versiculo intelligimus *fortitudinem,* quia verba hebraica diversa sunt, et illud *exercitum,* hoc *fortitudinem* significat. Quod si in bello corporali verum est in solo Deo confidendum esse, tanquam in auctore præcipuo, multo magis id verum est de bello spirituali, quo Ecclesia pugnat adversus hæreticos, schismaticos, ethnicos et judæos, « et contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, » *Ephes.* VI.

PSALMUS LXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — *In finem, 1. In hymnis David.*

2. Exaudi, Deus, deprecationem meam : intende orationi meæ.

3. A finibus terræ ad te clamavi : dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

V. S. H. — *Victori, in Psalmis David.*

Exaudi, Deus, laudationem meam : intende orationi meæ.

De novissimo terræ ad te clamabo, cum triste fuerit cor meum.

Deduxisti me, 4. quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici.

Cum fortis elevabitur adversum me, tu eris ductor meus.

Quoniam [al. tac. *quoniam*] fuisti spes mea, turris munitissima a facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula : protegar in velamento alarum tuarum.

Habitabo [*h. peregrinabo*] in tabernaculo tuo jugiter [*h. in sæculum*] : sperabo in protectione alarum tuarum. Semper.

6. Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam; dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

Tu enim, Deus, exaudisti orationem meam : dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies super dies regis adjicies, annos ejus usque in diem generationis et generationis.

Dies super dies regis adjicies, annos ejus donec est generatio et generatio.

8. Permanet in æternum in conspectu Dei : misericordiam et veritatem ejus quis requiret?

Sedebit semper [*h. in sæculum*] ante faciem Dei, misericordia et veritas servabunt eum.

9. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi, ut reddam vota mea de die in diem.

Sic canam [*h. psallam*] nomini tuo jugiter, reddens vota mea per singulos dies.

Argumentum. — Implorat auxilium divinum ita, ut recordetur defensionis priorum temporum, ex quibus spem concipit, fore ut regnum recuperet, idque diu et feliciter teneat. Ex vers. 3, ubi poeta se *ex finibus terræ* ad Deum clamare dicit, patet, composuisse hoc carmen, dum exsul esset ultra Jordanem, quo profugerat Absalonis metu, II *Sam.* XVII, 22.

1. Præcentori, *canendum* ad modum *instrumenti* neginath, *carmen* Davidis.

2. Audi, Deus, clamorem meum;
attende preces meas.
3. A fine terræ ad te clamo,
dum caligine obvolvitur cor meum;
in petram *quæ* altior me est, ducas me.
4. Nam tu es refugium mihi,
turris firma coram hoste.
5. Fac ut commorer in tabernaculo tuo in perpetuum,
confidam (confugiam) in latibulo alarum tuarum.
6. Nam tu, Deus, exaudis vota mea,
das (reddis) *mihi* hæreditariam possessionem cultorum tuorum (terram israeliticam).
7. Dies diebus regis adjicias!
Anni ejus *sint* secundum generationem et generationem (sicut ætates multæ).
8. Solio sedeat in æternum coram Deo!
Gratia et fides fac (propr. *para, jube*) ut custodiant eum!
9. Sic psallam nomini tuo in sæculum,
ut solvam (solvendo) vota mea de die in diem.

NOTÆ.

Vers. 1. *Neginath,* instrum. pulsatile (hinc alii, *cum chordis*), et, ut videtur, a *neginoth* diversum. — Vers. 3. *A fine terræ* : vid. *Argumentum. Caligine obvolvitur* : verba, quæ *involvere* aut *obtegere* notant, tam apud Hebræos, quam apud Arabes frequenter ad animum anxium, miseria quasi obsaturum, transferri constat. *Rupem,* forsan Hierosolymam. *Altior,* etc., i. e. quam meis viribus assequi non queo. — *Tabernaculo tuo* : ergo ante constructionem *templi* : unde Davidis esse hunc Psalm. contra Ewaldum et alios arguit potest. — Vers. 6. Vulgatus subaudiit ל ante *ireei.* — Vers. 8. *Coram Deo,* Deo placens, eumque habens propitium. *Fac,* imperat. pih. per apocopen tertiæ radic. pro *manneh.* Aliis, ut Vulgato, est *quis* interrogativ., sed sine sensu commodo. — Vers. 9. *Sic,* quum tu precibus meis satisfeceris.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in hymnis David.

Argumentum hujus Psalmi ex sententia recentiorum quorumdam est oratio Davidis in exilio positi. Ex sententia Theodoreti et Euthymii est oratio populi apud Babylonem captivi. Sed ex sententia SS. Hilarii, Hieronymi et Augustini, quos nos sequimur, est oratio hominis justi, sive Ecclesiæ christianæ in peregrinatione inter tentationes varias laborantis, et ad patriam cœlestem et quietem perpetuam suspirantis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. EXAUDI, DEUS, DEPRECATIONEM MEAM : INTENDE ORATIONI MEÆ.

Præfatio brevissima hæc est, qua vir justus, sive populus christianus petit audientiam a Deo, ut exaudiat deprecationem suam, et ab ea audita non avertatur, sed benigne potius eam consideret. Vox hebraica רנה *rinnah* significat *clamorem*, non simplicem deprecationem; proinde per deprecationem intelligere debemus orationem magno affectu prolatam, et cum ingenti clamore cordis, et ideo merito petit audiri, et attendi : oratio enim frigida et solis labiis fusa non penetrat nubes, nedum cœlum cœlorum.

2. A FINIBUS TERRÆ AD TE CLAMAVI, DUM ANXIARETUR COR MEUM : IN PETRA EXALTASTI ME.

Nunquam fuit David exul in finibus terræ, neque captivi ducti sunt unquam filii Israel in fines terræ : quare vox hæc Ecclesiæ est, quæ occupavit orbem terræ usque ad ultimos terminos ejus, juxta illud *Psalm.* II : « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. » Ait igitur : Ego propagata usque ad fines terræ, « ex ipsis finibus terræ, » id est, ex toto orbe simul per voces membrorum meorum, « ad te clamavi, » ubi per verbum *clamavi* declaravit vocem, illam *deprecationem*, nihil esse aliud, nisi ingentem clamorem. Potest etiam per *fines terræ*, intelligi distantia maxima ab eo qui clamat, ad eum cui clamatur. Deus enim cui clamatur est in finibus cœli, id est, in summo cœlo; is vero qui clamat, est in finibus terræ, id est, in ima terra; ut hæc sit ratio tanti clamoris. Quomodo in *Psalm.* CXXIX dicitur : « De profundis clamavi ad te, domine. » Magna enim voce clamare debet, qui in imo positus exaudiri vult ab eo qui sedet super Cherubim in altissimo cœlo, id est, qui intelligens infinitam distantiam inter suum nihil et divinas perfectiones, tamen cum ipso Deo colloqui in oratione præsumit. « Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me. » Reddit rationem cur magna fiducia clamet ad Deum, quia videlicet, alias expertus est auxilium divinum sibi in tribulatione non defuisse. « Dum » alias, inquit, non raro « anxiaretur cor meum, » ob varias tentationes deprimentes me, tu clamantem exaudisti, « et in petra exaltasti me, » id est, in altissimo et munitissimo loco collocasti, quem locum paulo post « turrim fortitudinis » appellabit. Porro petra ista sublimis Christus est, in quem quicumque per contemplationem exaltatur, et quanta ipse prior passus sit, et quem exitum passiones ejus habuerint, diligenter recogitat, facile vincit, et contemnit omnia. In hebræo habetur, *in petra exaltabitur supra me*, quæ verba nullum sensum faciunt : ideo credibile est Septuaginta non legisse ירום ממני *iarum mimmenni*, *exaltabitur supra me*; sed iisdem litteris, una dempta, ירוממני *ieromemenni*, *exaltabit me*, sive *exaltavit me*, ut habetur in *Psalm.* XXVI; nam futurum sæpe accipitur pro præterito. Parum autem refert quod ad sensum attinet, sive dicatur, *in petra exaltasti me*, sive *Deus in petra exaltavit me*.

3. DEDUXISTI ME, QUIA FACTUS ES SPES MEA, TURRIS FORTITUDINIS A FACIE INIMICI.

Declarat quod dixit, « in petra exaltasti me : » « Deduxisti me, » inquit, id est, dux mihi fuisti, cum fugerem ab hoste tentationibus me impugnante. « Quia factus es spes mea, » id est, hoc fuit me deducere, et ducem mihi se præbere, implere me bona spe, quæ fecit ut non caderem, sed magno animo omnia tolerarem. Itaque tu « factus es spes mea, et turris fortissima a facie inimici : » qui enim confidit in Deo, et recogitat quid Christus ipse sit passus, et ad quantam gloriam resurgendo pervenerit, et ipsum esse caput nostrum, quem intuendo discimus, quid in terris agere et pati, et quid in cœlo exspectare et desiderare debeamus, ille sine dubio turrim munitissimam ascendit, ubi non solum jacula hostium vitare, sed etiam in hostes tela jaculari poterit.

4. INHABITABO IN TABERNACULO TUO IN SÆCULA. PROTEGAR IN VELAMENTO ALARUM TUARUM.

Docet turrim istam fortissimam non esse cœlestem habitationem, sed peregrinantium tabernaculum : nam et vox hebræa גור *gur*, et græca παροικία, quæ hic habentur, significant proprie, *habitare more peregrinorum*. Ait igitur : « Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula, » id est, in turri illa fortitudinis inhabitabo tanquam peregrinus in tabernaculo; atque interim « protegar in velamento alarum tuarum, » ut pullus sub alis gallinæ, ne morsibus milvorum pateam. S. Hilarius exponit hanc habitationem tabernaculi de habitatione domus cœlestis, propter illud verbum, *in sæcula*. Sed S. Augustinus exponit de habitatione peregrinantium, cui favent proprietates vocabulorum, et etiam metaphoræ, quibus Propheta utitur, *turris* quæ defendit ad impetu hostium, *tabernaculi*, quod defendit a pluviis et sole, et *velamentis alarum*, quod defendit a morsibus milvi. Illud, *in sæcula*, significat hoc loco *assidue*, *perpetuo*, *semper*, ut sensus sit : Ab hoc tabernaculo non recedam, quamdiu periculum tentationis erit; quod verbis propriis dicere potuisset : In tua protectione semper confidam, quamdiu vixero in hac carne mortali; vel, ut S. Augustinus exponit, illud, *in sæcula*, significat : Usque in finem sæculi. Ecclesia enim, quæ hic loquitur, durabit usque ad mundi consummationem, in velamento alarum Dei : quamvis enim undique ab hostibus impetatur, tamen « portæ inferi non prævalebunt adversus eam, » *Matth.* XVI.

5. QUONIAM TU, DEUS MEUS, EXAUDISTI ORATIONEM MEAM : DEDISTI HÆREDITATEM TIMENTIBUS NOMEN TUUM.

Ratio fiduciæ meæ est : « Quia tu, Deus meus, semper exaudisti, » id est, semper exaudire consuevisti « orationem meam; » exaudisti autem orationem meam, quia inter filios tuos numerasti me, « quibus hæreditatem jam dedisti, » id est, firmiter promisisti : si enim Deus timentibus se filiis suis hæreditatem æternam servat, quomodo non defendet eos in via? quomodo non exaudiet eos de quacumque tribulatione clamantes ad se? quis enim pater filios probos unquam despexit, aut deseruit? « Et si Deus pro nobis, quis contra nos? » *Rom.* VIII. Itaque de hæreditate in cœlis, et protectione in terris omnino securi ac certi sumus, si vere timuerimus eum.

6. DIES SUPER DIES REGIS ADJICIES, ANNOS EJUS USQUE IN DIEM GENERATIONIS ET GENERATIONIS.

Quia Propheta meminit hæreditatis Sanctorum, quæ est vita æterna, declarat hanc hæreditatem toti Ecclesiæ promissam, inchoandam esse in capite; et ideo dicit : « Dies super dies Regis adjicies, » id est, Christo regi multiplicabis dies super dies sine ullo fine, et similiter « annos ejus » multiplicabis « usque in diem generationis et generationis, » id est, usque in diem æternitatis; qui dies, quamvis unus sit, tamen æquivalet generationi et generationi, sæculo et sæculo, temporibus et temporibus sine fine. Hac phrasi æternitatem significari perspicuum est ex *Psal.* CXVIII, ubi dicitur : « In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cœlo, in generatione et generationem veritas tua. » Cui simile est quod dicitur in *Psalm.* CXXXIV : « Domine, nomen tuum in æternum; Domine, memoriale tuum in generatione et generationem. » In quibus locis pro eodem accipitur *in æternum*, et *in generatione et generationem*. Ex his aperte colligitur hunc Psalmum non convenire regi Davidi, sed soli regi Christo. David enim non vixit ultra septuaginta annos, neque regnum permansit in domo ejus, nisi ad certum ac definitum tempus. Itaque æternitas regis et regni in Scripturis sanctis prædicta, in Christo adimpletur : nam « et regni ejus non erit finis, » ut dicitur *Luc.* I; et « ipse resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, » *Rom.* VI.

7. PERMANET IN ÆTERNUM IN CONSPECTU DEI : MISERICORDIAM ET VERITATEM EJUS QUIS REQUIRET?

Rex Ecclesiæ « Christus permanet in æternum in conspectu Dei; » ad hoc enim « introivit in cœlum, ut appareat vultui Dei pro nobis, » Apostolo teste, *ad Hebr.* IX. In hebræo est ישב, *sedebit*, sive *sedet in æternum in conspectu Dei*, ut intelligamus Christum permanere sedendo, ut decet regem, non assistendo more ministrorum. « Misericordiam et veritatem ejus quis requiret? » id est, misericordiam, qua redemit genus humanum, et veritatem, qua promissa servavit et servat, « quis investigabit? » Sunt enim abyssus multa, ac, ut Apostolus dicit *ad Ephes.* III : « Charitas Christi supereminet scientiæ, » id est, major est quam intelligi possit. Ita exponunt Theodoretus et Euthymius. S. Hilarius et S. Hieronymus hunc sensum esse volunt : « Misericordiam et veritatem ejus nemo requiret, » quia præsto erit omnibus. In hebræo habetur : *Misericordiam et veritatem para, servabunt eum.* Sed Septuaginta vocem מן *man*, *para*, legerunt מי *mi*, *quis*, et verbum נצר *natsar*, quod significat *servare*, ipsi interpretari solent *scrutari*, ut perspicuum est ex *Psal.* CXVIII, vers. 2, et alibi sæpe. Itaque dubium esse non debet quin significet etiam *quærere*, *investigare*, *scrutari* : alioqui non tam constanter Septuaginta viri doctissimi ita redderent. Sed mirum est quam varie legant Patres pronomen additum in hebræo; nam S. Hilarius legit : *Quis requiret eorum*; S. Augustinus : *Quis requiret ei*; S. Hieronymus in *Commentario* : *Quis requiret ejus*; at in versione ex hebræo legit *eum*. Septuaginta omiserunt pronomen in fine verbi, sed addiderunt ad nomen veritatis, *veritatem ejus quis requiret?*

Et sine dubio versio Septuaginta Interpretum optima et clarissima est. Ad litteram ex hebræo sic verti deberet : *Misericordiam et veritatem quis requiret eum?* et sensus est : Misericordiam et veritatem quis requiret ab eo, vel in eo, quem sensum optime reddiderunt Septuaginta, dicentes: « Misericordiam et veritatem ejus quis requiret? »

8. SIC PSALMUM DICAM NOMINI TUO IN SÆCULUM SÆCULI : UT REDDAM VOTA MEA DE DIE IN DIEM.

Quia misericordia Christi Domini tam abundanter mihi adest, et veritas ejus tam certa est, ut non sit opus eam requirere ego, « sic psallam nomini tuo in sæculum sæculi, » id est, laudabo te Deum meum, non hic in terris tantum, sed etiam in cœlis, æternis hymnis et canticis celebrabo, ut hoc modo « reddam vota » gratiarum actionis « de die in diem, » id est, omnibus diebus præsentibus et futuris, usque ad eum diem, cui nox nulla succedet. Potest etiam sic accipi : « Sic psallam voce nomini tuo semper, » ut etiam opere impleam promissa mea, legem tuam semper et ubique servando; sed prior expositio, quæ S. Hilarii est, magis probatur.

PSALMUS LXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *In finem, 1. Pro Idithun, Psalmus David.*

2. Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3. Nam et ipse Deus meus, et salutaris meus: susceptor meus, non movebor amplius.

4. Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos, tanquam parieti inclinato, et maceriæ depulsæ?

5. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti : ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.

6. Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.

7. Quia ipse Deus meus, et salvator meus: adjutor meus, non emigrabo.

8. In Deo salutare meum, et gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.

9. Sperate in eo, omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in æternum.

10. Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11. Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere : divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus est Deus, duo hæc audivi : quia potestas Dei est, 13. et tibi, Domine, misericordia : quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

V. s. H. — *Victori, per Idithun Canticum [h. Psalmus] David.*

Attamen apud Deum silebit anima mea : ex eo salus mea.

Attamen ipse est scutum meum [*h. fortitudo mea*] et salus mea : fortitudo mea [*h. susceptor meus*], non commovebor amplius.

Usquequo insidiamini contra virum, interficitis omnes, sicut murus inclinatus et maceria corruens.

Partem enim ejus cogitaverunt expellere, placuerunt sibi in mendacio : ore suo benedicunt, et corde suo [*h. intrinsecus*] maledicunt. SEMPER.

Verumtamen Deo tace [al. *retice*], anima mea : ab ipso enim præstolatio mea.

Ipse enim [al. *est*] fortitudo mea et salus mea : susceptor meus, non timebo [*h. movebor*].

In Deo salutare meum et gloria mea : robur fortitudinis meæ, et salus mea in Deo.

Sperate in eo omni tempore, populi, effundite coram eo cor vestrum : Deus spes nostra. SEMPER.

Verumtamen vanitas filii Adam, mendacium filii viri [al. *hominum*], in stateris dolosis fraudulenter agunt simul [*h. impositis stateris vanitas ipsi simul*].

Nolite confidere in calumnia et in rapina, ne frustremini : divitiæ si affluxerint [al. *fluxerint*], ne apponatis cor.

Unum locutus est Deus, duo hæc audivi : quia imperium [*h. fortitudo*] Dei est :

Et tibi, Domine, misericordia : quia tu reddes unicuique secundum opus suum.

Argumentum. — Strophæ tres : vers. 2-5, in Deo reposita est spes mea, insidiantibus mihi improbis; vers. 6-9, in Deo reposita est spes mea, Deo confidite omnes; vers. 10-13, nolite confidere hominibus, opibus, malis artibus : solus Deus est pietatis, benignus, justus. Ad tempora persecutionum Sauli videtur referendus. Aliialiter,

1. Præcentori, ad Jeduthunum, Psalmus Davidis.

2. Tantum apud Deum securitas *tua*, anima mea,
ab eo *venit* auxilium meum.
3. Tantum ipse petra mea et auxilium meum *est*,
arx mea : non nutabo multum.
4. Quousque irruitis in virum (me)?
contunditis *eum*, omnes vos,
instar parietis inclinati, muri percussi?
5. Tantum ex altitudine *regia* cogitant eum depellere;
diligunt mendacium;
suo *quisque* ore benedicunt, et animo maledicunt.

6. Tantum in Deo secura esto, anima mea;
nam ab eo *proficiscetur* spes (salus sperata) mea.
7. Tantum ipse petra mea et auxilium meum *est*,
arx mea : non nutabo.
8. Apud Deum *est* salus mea et honor meus;
petra mea firma (propr. *potentiæ meæ*), fiducia mea in Deo *est*.
9. Confidite in eo omni tempore, populi (homines);
effundite coram eo cor vestrum :
Deus fiducia (refugium) *est* nobis.

10. Tantum halitus *sunt* homines,
mendacium homines,
ita ut in bilance ascendant;
ex halitu ipsi *sunt* ad unum *omnes*.
11. Ne confidatis in oppressione,
et in rapina ne vanificatis;
divitiæ si creverint, ne apponatis cor.
12. Unum locutus est Deus,
duo *sunt* quæ audivi,
unum : « Deo *est* potentia;
13. *alterum* : Et tibi, Domine, misericordia. »
Nam tu rependis cuique secundum facta ejus.

NOTÆ.

Vers. 1. Ieduthunus musicæ præpositus fuit a Davide, cum Emane et Asapho : conf. I *Chron.* XXV. Maurer hanc vocem pro instrumento habet. — Vers. 2. *Securitas*, propr. silentium, placida spes et expectatio. — Vers. 5. *Tantum... cogitant*, hoc unum cogitant, ut depellant, etc. — Vers. 9. *Cor*, animi sensa, desideria, curas et sollicitudines animi : cf. *Thren.* II, 19. — Vers. 10. Prius *homines* in hebr. est, filii *Adam*; posterius, filii *isch*, quæ vocabula hic esse opposita multi volunt, ita ut tam *ignobiles*, quam *nobiles* dicantur esse vani. *Mendacium* sæpe dicitur de eo, quod non præstat quod pollicebatur. *Ascendant*, nullius quippe ponderis. *Ex halitu*, i. e. nihil. — Vers. 11. *Et in rapina*, etc. Constructio prægnans, pro : nec in rapina confidatis, ne vani, omni ope destituti, deprehendamini. — Vers. 12. *Unum... duo*, i. e. hæc duo scio a Deo edoctus. Alii, *Deus locutus est semel, bis, et hæc audivi.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXI

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro Idithun, Psalmus David.

De hoc titulo diximus in explicatione Psalmi tricesimi octavi. Argumentum Psalmi est exhortatio ad patientiam in adversis, et confidentiam in Deo, cujus occasione agitur de vana confidentia in divitiis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. NONNE DEO SUBJECTA ERIT ANIMA MEA? AB IPSO ENIM SALUTARE MEUM.

Vir justus graviter impugnatus a concupiscentiis variis, quarum quælibet animum humanum sibi subjicere satagit, fortiter reluctans clamat: « Nonne Deo subjecta erit anima mea? » id est, nonne æquum est, et mihi utilius, ut Deo subjiciar, quam dominatui avaritiæ, vel superbiæ, vel luxuriæ? « Ab ipso enim salutare meum. » Nam concupiscentiæ, quæ mihi dominari affectant, nullum stipendium aliud polliceri possunt, nisi mortem sempiternam. Deus autem salutem pollicetur, et certissime præstabit, si fidelem illi subjectionem et obedientiam exhibebo. In hebræo ad litteram legitur: *Attamen ad Deum silebit anima mea, quia ab ipso salus mea*; sed idem est sensus: est enim ac si dicat: Quamvis multa mihi dominari velint, tamen anima mea soli Deo subjecta ad omne mandatum, sive ad omne ejus beneplacitum, ut vera obediens silebit, non contradicet, non murmurabit.

2. NAM ET IPSE DEUS MEUS, ET SALUTARIS MEUS: SUSCEPTOR MEUS, NON MOVEBOR AMPLIUS.

Non solum, inquit, ab ipso pendet salus mea, sed ipse est Deus meus, et salutaris meus. In hebræo pro voce *Deus*, est צור *tsur*, quod proprie *petram* sive *fortitudinem* significat. Itaque sensus est: Ipse Deus mihi in hac vita est petra ac robur, in alia erit salus mea, in utraque « susceptor meus est, » quippe qui nunc suscipit protegendum, tunc suscipiet coronandum. Ideo non multum movebor, non nutabo, sed fortis permanebo, quamvis tentationibus quatiar. Illud *amplius*, ut ex hebræo cognoscitur, non significat *deinceps*, aut *in posterum*, sed *multum*, sive *valde*.

3. QUOUSQUE IRRUITIS IN HOMINEM? INTERFICITIS UNIVERSI VOS, TANQUAM PARIETI INCLINATO, ET MACERIÆ DEPULSÆ?

Posteaquam de se locutus est, convertitur ad deplorandam stragem animarum, quam per arma variarum concupiscentiarum maligni spiritus quotidie faciunt. Vere enim innumerabiles sunt homines, quos dæmones dejiciunt in peccatum, quod est mors animæ, per avaritiam, ambitionem, luxuriam, iracundiam, invidentiam, et alias ejusmodi passiones. Itaque indignabundus adversus malignos spiritus, dicit: « Quousque irruitis in hominem? » et quia vox hebr. תהותתי *thehothethi* proprie *insidiari* significat, intelligimus Prophetam per *irruere*, significare voluisse irruere per desiderium et astutiam, ut sensus sit: Quousque non cessatis, insidiando generi humano, irruere in hominem impetu astutiæ et insatiabilis desiderii vestri? « Interficitis universi vos, » id est, undique stragem editis animarum universi vos maligni spiritus, diversis quidem in locis, et modis variis, sed ad malefaciendum conjuncti. « Tanquam parieti inclinato, et maceriæ depulsæ; » hic subintelligitur verbum accommodatum, ut sensus sit: Vim facitis humano generi, ex peccato originis sauciato, et ad malum prono, tanquam parieti inclinato, et parieti non solido, sed ex luto et paleis composito, ut maceria potius quam murus dici possit. Quibus verbis miro modo descripsit Propheta tum dæmonum potentiam, et crudelitatem erga genus humanum, tum debilitatem et fragilitatem ipsius generis humani. Vere enim homines post corruptam naturam similes facti sunt maceriæ impulsæ et inclinatæ, quæ facillime dejici potest, quum et fragiles sint, « et propensi ad malum ab adolescentia sua, » ut dicitur *Gen.* VIII; proinde merito clamat Apostolus: « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » et mox addit de potentia gratiæ: « Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, » *Rom.* VII.

4. VERUMTAMEN PRETIUM MEUM COGITAVERUNT REPELLERE; CUCURRI IN SITI, ORE SUO BENEDICEBANT, ET CORDE SUO MALEDICEBANT.

Revertitur vir justus ad causam, unde digressus erat ad apostrophen contra inimicos, atque ostendit finem hostibus spiritualibus propositum, dum justos impugnant, esse, ut privent eos æternis honoribus, quos videlicet illis invident, quoniam ipsi inde culpa sua exciderunt, « Verumtamen, inquit, pretium meum cogitaverunt repellere, » id est, ideo tentant, ideo impugnant, ideo concupiscentias excitant, ut pretium, quo redemptus sum, repellant a me, et dignitatem atque honorem illum magnum æternæ gloriæ mihi auferant. Sed ego contra « cucurri in siti, » id est, tanto ardore cucurri ad bravium supernæ vocationis, quanto illi cucurrerunt ad illud a me repellendum. « Ore suo benedicebant; et corde suo maledicebant, » id est, ore suo blandiebantur hortantes ad voluptates vitæ præsentis, tanquam res bonas atque utiles; atque interim « corde maledicebant, » scientes eas ipsas voluptates venenum esse animæ, atque ad impediendam lætitiam sempiternam instrumenta esse aptissima. In hebræo, ut nunc legitur secundum puncta Rabbinorum, sic habetur: *Verumtamen exaltationem ejus cogitaverunt repellere, complacuerunt mendacio, ore suo benedicebant, corde suo maledicebant.* Itaque de quatuor vocibus est difficultas, quæ sunt, *pretium, meum, cucurri, in siti.* Vox *pretium* in hebræo est משאת *masseeth*, quam vocem S. Hieronymus vertit *partem*, Septuaginta verterunt *pretium*, alii vertunt *exaltationem*; in græco est τιμὴν, quæ *honorem* et *pretium* significat. Hilarius, Augustinus, Theodoretus, Euthymius et Hieronymus in *Commentario*, legunt *honorem*; et satis concordat vox hebraica, quæ *exaltationem* significat. Basilius et Ambrosius legunt *pretium*, et exponunt de pretio redemptionis Christi. Sed vox *pretium* significat etiam dignitatem, proinde possumus per pretium intelligere dignitatem, honorem, et exaltationem. Et quod attinet ad sensum, in idem recidit, sive accipiamus pretium pro dignitate, sive pro pretio redemptionis, sive pro utroque; ut supra in nostra explicatione ostendimus. Vox *meum* sine dubio recte posita est hoc loco, et eam habent omnes codices græci et latini, et omnes tractatores; proinde illud, *ejus*, quod est in hebræo, indicat vocem hebraicam esse corruptam vitio scriptorum, quod facile fuit, cum littera quæ significat *meum*, sit *iod*, littera quæ significat *ejus*, sit *vau*, quæ non differunt, nisi quod una est paulo longior altera. Vox *cucurri*, vel *cucurrerunt*, ut alii legunt, bene posita est, et cum hebraica concordat, si removeantur puncta Rabbinorum. Rabbini enim legunt ירצו *irtsu, complacuerunt*; sed Septuaginta viri longe doctiores legerunt *iarutsu, concurrerunt*. Vox græca ἔδραμον ambigua est, et tam *cucurri* quam *cucurrerunt* significare potest. Et quidem Hilarius, Augustinus et Hieronymus in *Commentario* legunt *cucurri*; Basilius, Theodoretus et Euthymius legunt *cucurrerunt*. Ambrosius utramque lectionem probat et exponit, ut et nos in nostra explicatione fecimus: nam uterque sensus est verus. Vox *in siti* habetur in textu græco, et in omnibus latinis, et legitur ab omnibus expositoribus. Quid autem legerint Septuaginta in hebræo, ut verterent *in siti*, fateor me ignorare; nam vox hebraica כזב *cazab, mendacium* significat, neque est ulla litterarum similitudo inter *sitim*, et *mendacium* in lingua hebraica; sitis enim dicitur צמא *tsama*. S. Ambrosius conatur concordare hanc diversitatem textuum, dicens mendacium sitim habere, veritatem ubertatem. Sed verisimile est in Septuaginta Interpretes aliter legisse, et in voce כזב *cazab* pro *caph* legisse *beth*, quæ sunt litteræ similes, et sic habuisse præpositionem *in* pro aliis duabus litteris, vel aliquid aliud legisse, vel scivisse ea voce *sitim* significari.

5. VERUMTAMEN DEO SUBJECTA ESTO, ANIMA MEA, QUONIAM AB IPSO PATIENTIA MEA.

6. QUIA IPSE DEUS MEUS, ET SALVATOR MEUS; ADJUTOR MEUS, NON EMIGRABO.

7. IN DEO SALUTARE MEUM, ET GLORIA MEA; DEUS AUXILII MEI, ET SPES MEA IN DEO EST.

Redit ad primos duos versiculos, eosque repetit ut ostendat magnas quidem esse tentationes, quibus urgetur, sed tamen se in Dei amore fundatum, atque ejus auxilio fretum nihil metuere. « Verumtamen, inquit, Deo subjecta esto anima mea, » id est, quamtumvis hostes fremant, tu, anima mea, tacita et subjecta obedias Deo. Est enim hoc loco eadem vox hebraica, quæ in primo versiculo, nimirum: *Deo silebit anima mea.* « Quoniam ab ipso patientia mea, » id est, tace Deo, quoniam ipse tibi præstabit auxilium. Nam hoc loco nomine patientiæ significatur patiens expectatio auxilii divini, ut ex verbo hebraico et græco constat. « Quia ipse Deus meus, » etc. Hic versiculus sextus est omnino idem cum secundo: quamvis enim Interpres latinus vocabula variaverit, tamen in hebræo sunt omnino eadem. Itaque illud, *Deus meus*, est etiam hoc loco, *petra mea*; et illud, *salvator meus*, est *salus mea*, sive *salutaris meus*; et illud, *adjutor meus*, est *susceptor meus*; et denique illud, *non emigrabo*, est eadem vox, quæ antea versa est, *non movebor*: proinde *non emigrabo* significat hoc loco: Non dejiciar de statu meo, non emigrabo ad partes hostium, sed immotus in castris Dei permanebo. Concludit in septimo versiculo se omnia a Deo exspectare, finem videlicet et media. Finis est liberatio ab omnibus malis, et adeptio summi boni: illud significatum est per salutem, hoc autem per gloriam; media sunt auxilium Dei, et spes nostra, quæ proprie nominata sunt. « In Deo, inquit, salutare meum, et gloria mea, » id est, a Deo exspecto salutem, id est, liberationem a malis, et gloriam æternam, quæ est summum bonum: nam cum Deum videbimus, et similes ei erimus, perfecteque illi adhærebimus, tunc vere salvi et beati erimus. Potest tamen etiam cum S. Basilio exponi: In Deo solo, non in ulla re alia glorior: non in divitiis, non in honoribus, non in potentia humana, quia nihil excellentius cogitari potest, quam filium esse Dei. Nec solum in Deo finem ultimum repositum habeo, sed ipse etiam est Deus

auxilii mei, id est, ipse est fons gratiæ, qua adjutus perveniam ad finem illum : et ideo tota spes mea in eo est. In hebræo habetur, *petra roboris mei*, pro *Deus auxilii mei*.

8. SPERATE IN EO, OMNIS CONGREGATIO POPULI; EFFUNDITE CORAM ILLO CORDA VESTRA : DEUS ADJUTOR NOSTER IN ÆTERNUM.

Hortatur nunc cæteros ad virtutem, quam ipse Dei dono acceperat : ac primum monet sperandum esse in Deo, deinde addit non esse sperandum in rebus creatis. « Sperate, inquit, in eo, » id est, in Deo, « omnis congregatio populi, » id est, omnis cœtus, omnis populus, omnes homines, non Judæi solum, sed etiam gentes. In hebræo est : *Sperate in omni tempore*; sed manifesta est corruptio in textu hebraico per defectum unius litteræ; nunc enim legitur עת *heth*, quod significat *tempus*; sed esse debet עדת *hadath*, quod significat *congregationem*, et sic legerunt Septuaginta. « Effundite coram illo corda vestra; » effundi dicitur vas, cum evacuatur, et etiam liquor, cum ex vase ejicitur. Itaque si cor accipiatur pro vase, ut accipit S. Basilius, *effundere cor* est evacuare cor a vitiis, affectibus malis, perversis cogitationibus et similibus, quasi liquoribus noxiis; non enim impleri potest cor gratia Dei, sanctisque cogitationibus et desideriis, nisi evacuetur contrariis. Pulchre notat S. Ambrosius admonitos esse homines, ut effundant corda evacuantes ea sordibus, quia scriptum est *Joel.* II, 28 : « Effundam de spiritu meo super omnem carnem. » Si cor accipiatur pro actu cordis, id est, pro cogitationibus et affectibus, tunc effunditur cor, quomodo effunditur aqua, vel vinum. Et hoc modo accipit S. Augustinus, qui vult effundendum esse cor, id est, non retinendum cor in corde, sed effundendum ad Deum, ut cogitationes nostræ et affectus sint in Deo, non in nobis. Significat etiam effusio cordis secundum Ambrosium confessionem sinceram et apertam, qua confitemur peccata et miserias nostras, et ex intimo corde oramus Deum ut misereatur, quomodo dixit Anna I *Reg.* I : « Effudi animam meam in conspectu Domini. » Et de hac effusione videtur hic locus præcipue intelligendus; nam sequitur : « Deus adjutor noster in æternum, » id est, secure confitemini Deo ærumnas vestras, et orate eum; nam adjutor noster est, et non despicit orationes sperantium in se. Illud, *in æternum*, in hebræo est סלה *selah*, quod Græci vertunt διάψαλμα; noster autem Interpres aliquando omittit, aliquando vertit *semper*, aut *in æternum*; hæc est ratio cur Hilarius, Augustinus et alii non legant, *in æternum*.

9. VERUMTAMEN VANI FILII HOMINUM, MENDACES FILII HOMINUM IN STATERIS, UT DECIPIANT : IPSI DE VANITATE IN IDIPSUM.

Quoniam animadvertit Propheta paucos esse, qui consilium suum sequi velint, ideo invehitur in multitudinem iniquorum : « Verumtamen, inquit, vani filii hominum, mendaces filii hominum. » In hebræo significantius dicitur, הבל בני אדם *hebel bene Adam*, *vanitas filii hominum*, quia maxima pars hominum vacua est vera sapientia, etsi apparenti sapientia, quam *prudentiam carnis* Scriptura sacra *Rom.* VIII appellat, plenissima sit. Ideo autem plerique homines vani, insipientes et imprudentes sunt, quia « mendaces sunt in stateris ad decipiendum, » id est, in stateris dolosis et fraudulentis. Nam, ut recte observat S. Basilius, non agitur hic de stateris proprie dictis, quibus pauci utuntur, illi videlicet soli qui vendunt carnes, aut lanas, aut alia id genus, sed de stateris communibus toti humano generi, id est, de judicio rectæ rationis, quod nobis datum est a Deo, ut discernamus, et quasi in statera appendamus vera bona et vera mala, apparentia bona et apparentia mala, et eligamus vera bona, et vitemus vera mala. Porro maxima pars hominum mentitur sibi et aliis, decipitque se et alios, utens stateris dolosis, et quod miserius est, voluntarie stateris utitur dolosis, juxta illud : « Video meliora proboque, deteriora sequor. » Non est enim qui negare audeat maximum verissimumque malum esse peccatum et gehennam, maxima verissimaque bona justitiam et beatitudinem : et tamen cum appenduntur in statera lucrum temporale. et offensio Dei, lucrum præponderat, et præeligitur; et cum appenduntur temporale detrimentum, et mors æterna, temporale detrimentum præponderat, atque ut illud evitetur, ignis gehennæ contemnitur. Addit Propheta : « Ipsi de vanitate in idipsum, » id est, ipsi vani et mendaces, licet variis modis vani sint et mendaces, tamen in idipsum conveniunt, uniti et conjuncti sunt in hoc, ut vani sint et mendaces; vel brevius : « Ipsi de vanitate in idipsum, » id est, ipsi ex vanitate habent, ut unum sint. In hebræo habetur paulo aliter : *Vanitas filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ad ascendendum ipsi præ vanitate in idipsum*, id est, filii hominum non solum vanitas sunt, et mendacium, sed etiam positi in statera cum ipsa vanitate, ascendunt præ vanitate; ac per hoc leviores, et magis vani sunt, quam ipsa vanitas : quæ est elegantissima amplificatio. Sed tamen non existimo hunc esse litteralem sensum, sed eum, quem paulo ante tradidimus : nam vox illa hebraica, לעלות *lahaloth*, *ad ascendendum*, cum aliis punctis legi potest, *laholoth*, *ad iniquitatem*, sive *ad deceptionem*, et sic legerunt Septuaginta; imo etiam S. Hieronymus eodem modo legit, cum verterit, *in stateris dolosis*; et omnes Patres græci et latini sic legunt, et interpretantur. Illud, *ut decipiant*, non debere conjungi cum *ipsi*, perspicuum est ex hebræo et græco textu. Sic enim legendum est, *mendaces in stateris ad decipiendum, ipsi de vanitate in idipsum*.

10. NOLITE SPERARE IN INIQUITATE, ET RAPINAS NOLITE CONCUPISCERE : DIVITIÆ SI AFFLUANT, NOLITE COR APPONERE.

Redit ad exhortationem, ac præcipue, ut caveatur avaritia, quæ est « radix omnium malorum, I *Tim.* VI. » « Nolite, inquit, sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere. » Per *iniquitatem* intelligitur calumnia, ut proprie significat vox hebraica בעשק *behoshek*, proinde prohibetur lucrum injustum, tum ex occulta injustitia, quale est calumniantium, tum ex manifesta, quale est rapientium; et additur, « divitiæ si affluant, nolite cor apponere, » id est, ad opes etiam justo titulo acquisitas nolite affectum ponere. Pulchre notat S. Augustinus, eos qui rapinis delectantur, videre quid rapiant, sed non videre a quo rapiantur : rapiunt enim pecuniam fratri, et rapit illis diabolus animam. Notat idem Augustinus cum Basilio, divitias fluere dum affluunt, cæcos autem cupidos considerare quod affluant, et non cogitare quod fluant; ideo dictum esse : Nolite cor apponere, ne videlicet cum fluentibus fluat, et pereat. Oportet igitur, cum affluunt divitiæ, corde immoto et stabilito apud Deum, disponere fluxum earum, ut utiliter fluant : quomodo prudens agricola disponit fluxum aquarum ad irrigandum hortum, ad molam vertendam, et alia ejusdem generis opera: sed non labitur ipse cum aquis labentibus.

11. SEMEL LOCUTUS EST DEUS : DUO HÆC AUDIVI : QUIA POTESTAS DEI EST, ET TIBI, DOMINE, MISERICORDIA; QUIA TU REDDES UNICUIQUE JUXTA OPERA SUA.

Concludit rationem reddens, cur non sint appetendæ divitiæ, et cur ab omni peccato cavendum sit. « Semel, inquit, locutus est Deus, duo hæc audivi. » In hebræo est, *unum locutus est Deus*; quod non videtur cohærere cum sequentibus : « Duo hæc audivi; » sed illud, *semel* vel *unum*, significat immobilitatem verbi Dei, ut docet S. Hieronymus in commentario hujus Psalmi, quasi dicat : *Semel Deus loquitur, et fit omnino quod loquitur :* obediunt enim omnia Deo ad nutum, ut non sit opus repetere. Vel per *unum* quod Deus locutus dicitur, non intelligitur unum verbum, sed unus sermo, quo multa continentur, ut docet S. Basilius. Vel per *unum* intelligitur Verbum æternum, ut S. Augustinus exponit; Deus enim unum tantum verbum dixit ab æterno, et illud manet in æternum, et æquivalet innumerabilibus verbis. Duo autem, quæ David audivit, et nobis omnibus nuntiavit, hæc sunt : Unum, quod potentia et misericordia in Deo sint : illa ut timeatur, ista ut ametur; alterum, « quod unicuique reddet secundum opera sua, » ita ut neque injuste oppressurus sit aliquos per potentiam, neque misericordia ejus sit præjudicatura justitiæ. Et vere, qui ista duo serio cogitant, atque illis cor suum apponunt, sapientissimi sunt.

PSALMUS LXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. V. — *Psalmus David*, 1. *Cum esset in deserto Idumææ.*

2. Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.

Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

3. In terra deserta, et invia, et inaquosa : sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.

4. Quoniam melior est misericordia tua super vitas : labia mea laudabunt te.

5. Sic benedicam te in vita mea, et in nomine tuo levabo manus meas.

6. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea, et labiis exultationis laudabit os meum.

7. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te, 8. quia fuisti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo.

V. S. H. — *Canticum* [*h. Psalmus*] *David, cum esset in deserto Juda.*

Deus fortitudo mea tu es [*h. Deus, Deus meus tu*], de luce consurgam ad te.

Sitivit te anima mea, desideravit te caro mea : in terra invia et consitiente, ac sine aqua.

Sic in sancto apparui tibi, ut videam fortitudinem tuam et gloriam tuam.

Melior est enim misericordia tua quam vitæ [al. *vitu*] : labia mea laudabunt te.

Sic benedicam te [al. *tibi*] in vita mea : in nomine tuo levabo manus [*h. palmas*] meas.

Quasi adipe et pinguedine implebitur [*h. satiabitur*] anima mea, et labiis laudantibus canet [*h. laudabit*] os meum,

Recordans tui in cubili meo : per singulas vigilias meditabor tibi.

Quia fuisti auxilium meum, et in umbra alarum tuarum laudabo.